

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

MIKÄ MUSIIKKIOPISTON SOITON- JA LAULUNOPETTAJIEN TYÖSSÄ MOTIVOI?

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Instrumenttiopetus
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Jolanda Ojanen

Lahden ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma

OJANEN, JOLANDA:

MIKÄ MUSIIKKIOPISTON SOITON-
JA LAULUNOPETTAJIEN TYÖSSÄ
MOTIVOI?

Instrumenttiopetuksen opinnäytetyö, 40 sivua, 1 liitesivu

Syksy 2013

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaista työtä musiikkiopiston soiton- ja laulunopetus on sekä mitkä asiat vaikuttavat soiton- ja laulunopettajien työmotivaatioon ja työtyytyväisyyteen. Työssä käsitellään musiikkiopiston nykytilaa, soiton- ja laulunopetuksen sisältöä sekä suomalaisessa musiikkiopistojärjestelmässä tapahtuvia muutoksia.

Motivaatio saa ihmisen toimimaan innostuneesti tavoitteidensa saavuttamiseksi. Motivaatiota ja koko opinnäytetyön aihetta tarkastellaan opettajien ja työnteon näkökulmasta. Työssä kuvaillaan, mitä motivaatio on ja miten se syntyy. Lisäksi työssä pohditaan motivaation merkitystä työn tuloksen kannalta ja esitellään erilaisia mahdollisuuksia motivoida itseään ja muita.

Tutkimuskohteena tässä opinnäytetyössä on joukko musiikkiopistoissa työskenteleviä soiton- ja laulunopettajia. Tutkimus toteutettiin sähköpostikyselynä, ja tavoitteena oli saada tietoa siitä, millaiset seikat vaikuttavat musiikkiopiston soiton- ja laulunopettajien työmotivaatioon. Tehdyn tutkimuksen perusteella opettajia motivoivat opetustyössä esimerkiksi mukavat oppilaat, työstä saatu arvostus sekä omien musiikillisten ja pedagogisten taitojen ylläpito.

Asiasanat: musiikkiopisto, soitonopetus, laulunopetus, soitonopettaja, laulunopettaja, motivaatio, työmotivaatio

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Music

OJANEN, JOLANDA:

WHAT MOTIVATES INSTRUMENT
AND SINGING TEACHERS OF A
MUSIC INSTITUTE FOR THEIR
WORK?

Bachelor's Thesis in Instrument Education, 40 pages, 1 page of appendices

Autumn 2013

ABSTRACT

The intention of this bachelor's thesis is to find out what kind of work instrument and singing teaching in music institutes is and which matters affect a teacher's work motivation and job satisfaction. In this thesis, I deal with the present state of music institutes in Finland, the contents of instrument and singing teaching and the upcoming changes in the Finnish music institute system.

Motivation makes people act towards achieving their goals. Motivation and the whole subject of this thesis are examined from the perspective of teachers and working. This thesis describes what motivation is and how it can be aroused. In addition, I discuss the importance of motivation in terms of working and present different possibilities to motivate oneself and others.

The object of this study is a group of instrument and singing teachers working in music institutes. The survey was conducted by e-mail, and the aim was to get information about what motivates a music institute's instrument and singing teachers for their work. Based on the examination, it seems that teachers get motivated for their work by nice pupils, the appreciation given for their work and the maintenance of the teacher's own musical and pedagogical skills.

Key words: music institute, instrument teaching, singing teaching, instrument teacher, singing teacher, motivation, work motivation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SOITON- JA LAULUNOPETUS MUSIIKKIOPISTOISSA	4
2.1	Musiikkiopisto oppilaitoksena ja työpaikkana	4
2.1.1	Yksilöopetusta ja yhteistoimintaa	6
2.1.2	Millainen on hyvä soiton- tai laulunopettaja?	6
2.2	Musiikkioppilaitokset muutoksessa	9
3	MOTIVAATIO	11
3.1	Motivaatio – mitä se on?	11
3.1.1	Tarpeet motivaation synnyttäjänä	12
3.1.2	Sisäinen ja ulkoinen motivaatio	13
3.2	Työmotivaatio	15
3.3	Kuinka motivoida itseään ja muita	16
4	TUTKIMUKSEN IDEA JA TOTEUTUS	19
4.1	Tutkimuskysymykset	19
4.2	Tutkittava joukko	19
4.3	Tutkimusmenetelmä	20
4.4	Aineiston käsittely	22
5	TULOKSET	23
5.1	Kaisa: ”Tämä ala on kasvattanut minua paljon”	23
5.2	Minna: ”Opettamisesta saan energiaa ja opin koko ajan myös itse”	24
5.3	Heikki: ”Sinnikäs ja periksiantamaton täytyy olla”	25
5.4	Kirsi: ”Yhdistelmä soittaminen ja opettaminen toimii”	27
5.5	Maija: ”En usko jättäväni opettamista koskaan”	27
5.6	Teemu: ”Opettaja ei saa koskaan pysähtyä paikoilleen”	28
5.7	Antti: ”Työ kuormittaa sopivasti”	29
5.8	Merja: ”Annan energiaa oppilaille ja saan sitä melkein aina takaisin”	29
5.9	Mikko: ”Keikkojen tekeminen on pelkkää hupia opetusten jälkeen”	30
5.10	Seija: ”Orkesteri- ja opetustyön yhdistäminen on toisinaan raskasta”	31
5.11	Maria: ”Jatkuva itsensä kouluttaminen pitää ajan tasalla ja vireessä”	32

5.12	Vastausten yhteenveto	33
6	POHDINTA	38
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kulttuurialalla työskentelevistä puhuttaessa saattavat joillekin tulla ensimmäisenä mieleen eri alojen taiteilijat, jotka viettävät boheemia elämää tunteen palon vallassa. Muusikot, kuvataiteilijat, kirjailijat, tanssijat ja valokuvaajat tekevätkin työtään varmasti ainakin sen takia, että he nauttivat siitä enemmän kuin mistään muusta ja että heillä on tahtoa ja taitoa sen tekemiseen. Monille taidealan ammattilaisille työ on myös saattanut muodostua elämäntavaksi, ja alalle on ehkä lähdetty alun perinkin juuri siksi, että henkilöllä on ollut motivaatiota kehittää omaa osaamistaan huippuunsa saakka. Jos ihmisen koko elämä on lapsuudesta tai nuoruudesta lähtien pyörinyt saman tekemisen ympärillä, on toki mielekästä saada siitä itselleen myös ammatti – onhan osaamisen karttumiselle saatettu uhrata jo jopa kymmeniä vuosia.

Muusikkojen, opettajien ja muiden musiikkialan ammattilaisten kouluttautuminen alkaa usein jo lapsena, kenties juuri soittotunneilla tai vaikkapa koulun kuorossa. Matka esimerkiksi musiikkiopiston soittotunneilta muusikoksi tai opettajaksi on kuitenkin pitkä, ja se vaatii ihmiseltä äärettömän paljon pitkäjänteisyyttä, viitseliäisyyttä, taloudellisia edellytyksiä sekä tietenkin musikaalisuutta ja ahkeraa harjoittelua. Niin musiikkialan kuin muidenkin taiteenalojen työssä toimiminen edellyttää kutsumusta kyseiseen ammattiin, mutta työstä nauttimisen kääntöpuolina voivat olla esimerkiksi epävarmat työllistymismahdollisuudet, pieni palkka ja vaihtelevat työajat. Voiko esimerkiksi soiton- tai laulunopettajan työtä edes tehdä, jollei itsellä ole paloa musiikkiin?

Tässä opinnäytetyössä minun on tarkoitus selvittää, millaista työtä musiikkiopiston soiton- ja laulunopetus on sekä mitkä asiat vaikuttavat opettajien työmotivaatioon ja työtyytyväisyyteen. Pohdin aihetta opettajien näkökulmasta oppilaiden sijaan, sillä oppilaiden motivaatiota musiikkiharrastusta kohtaan on tutkittu enemmän kuin esimerkiksi soiton- ja laulunopettajien motivaatiota opettamiseen. Valitsin aiheeni sillä perusteella, että halusin saada opinnäytetyöhöni sekä pedagogisen että psykologisen näkökulman. Valmistun pian soitonopettajaksi, joten ajattelin soiton- ja laulunopettajien työmotivaation tutkimisesta olevan hyötyä niin itselleni kuin muillekin musiikin ja musiikkipedagogiikan opiskelijoille tulevaa työelämää varten.

Musiikkiopistoissa järjestettävä musiikinopetus kuuluu taiteen perusopetuksen piiriin. Oppilaina on pääosin kouluikäisiä lapsia ja nuoria, mutta nykyään myös yhä useammat aikuiset etsiytyvät musiikkiharrastuksen pariin. Lisäksi musiikkiopistoissa järjestetään musiikkitoimintaa niin pikkulapsille kuin kypsempäänkin ikään ehtineille kansalaisille, ja musiikkiopistot voidaankin mielestäni nähdä tärkeänä harrastusmahdollisuuksien luoja kaikenikäisille.

Musiikkiopistoissa työskentelevät soiton- ja laulunopettajat ovat musiikkialan ammattilaisia, ja musiikkiopistojen lisäksi taiteen perusopetuksen mukaista musiikinopetusta tarjotaan esimerkiksi konservatorioissa, kansalaisopistoissa ja yksityisissä musiikkikouluissa. Tässä opinnäytetyössä keskitytään kuitenkin musiikkiopistoon oppilaitoksena ja työpaikkana, ja työni ensimmäisessä osiossa kuvailen soiton- ja laulunopettajien työtä sekä sitä, millaisia ominaisuuksia hyvältä opettajalta vaaditaan. Osion lopussa käsittelen musiikkiopistojärjestelmän tulevaisuudennäkymiä, yhteiskunnan muuttumisesta aiheutuvia uusia näkökulmia musiikinopetuksessa sekä oppilaskeskeisyyttä korostavaan opettamiseen pyrkimistä.

Opinnäytetyöni toinen osio käsittelee motivaatiota. Motivaatio on eräänlainen ihmismielen tila, jossa ihminen toimii innostuneesti saavuttaakseen tavoitteensa. Pohdin työssäni erityisesti työmotivaatiota, mutta tarkastelen myös motivaation syntymistä ja työni kannalta tärkeimpiä motivaatioteorioita. Lisäksi esittelen erilaisia tapoja motivoida niin itseään kuin muitakin ja pohdin, miksi motivaatiolla ja tekemisestä innostumisella on niin suuri merkitys esimerkiksi työn tuloksen kannalta.

Kolmannessa osiossa käsittelen tekemääni tutkimusta ja siitä saamiani tuloksia. Laadin opettajille lähetettäväksi kyselyn, jonka tarkoituksena oli kartoittaa opettajien työmotivaatiota, työssä viihtymistä sekä yleistä innostusta musiikkialaa ja opettamista kohtaan. Tutkimuskohteena on joukko musiikkiopistossa työskenteleviä soiton- ja laulunopettajia eri puolilta Suomea. Kerron jokaisesta tutkimukseeni osallistuneesta opettajasta ja heidän työmotivaatiostaan niiden tietojen perusteella, joita heidän lähettämistään vastauksista sain. Olen koonnut vastauksista myös yhteenvedon, jossa käyn läpi vastauksissa usein ilmenneitä

seikkoja sekä yksittäisiä mutta tärkeitä havaintoja musiikkiopiston soiton- ja laulunopettajien työstä.

Ennen tutkimukseni tulosten tarkastelua käyn läpi musiikkiopistojärjestelmää ja soiton- ja laulunopettajien työtä yleisellä tasolla, jotta lukija saa aiheesta selkeän kuvan. Kerron myös, mitä motivaatio on, miksi sitä tarvitaan ja miten se vaikuttaa esimerkiksi työntekoon. Näiden osioiden avulla annan lukijalle taustatietoja, joilla pohjustan opinnäytetyöni kolmatta osaa eli tutkimustulosten käsittelyä.

Tässä opinnäytetyössä pohdin erityisesti motivaation merkitystä työssä viihtymiselle. Saadakseni tietoa tulevasta työelämästä päätin selvittää, millaiset asiat vaikuttavat soiton- ja laulunopettajien työmotivaatioon ja kuinka innostuneita opettajat työstään ovat. Kun ihminen on aidosti kiinnostunut siitä, mitä tekee, myös työn tulos tulee todennäköisesti olemaan hyvä. Ihmistä voivat motivoida hyvin erilaiset asiat – mielekkään kokemuksen ja työstä suoriutumisen kannalta tärkeintä on kuitenkin se, että tekemisestä osaa nauttia.

2 SOITON- JA LAULUNOPETUS MUSIIKKIOPISTOISSA

Opinnäytetyöni ensimmäisessä osiossa käsittelen musiikkiopistoa oppilaitoksena ja työpaikkana, kuvailen soiton- ja laulunopettajien työtä sekä tarkastelen musiikkiopistojärjestelmän tulevaisuudennäkymiä. Musiikkiopistojen musiikinopetus on osa taiteen perusopetusta, jota kuvaillaan opetustoimen lainsäädännössä erityisesti lapsille ja nuorille suunnatuksi tavoitteelliseksi opetukseksi:

Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998, 1 §).

2.1 Musiikkiopisto oppilaitoksena ja työpaikkana

Musiikkiharrastus on suosittu ajanviete suomalaisten lasten ja nuorten keskuudessa, ja musiikkiopistojen järjestämää musiikinopetusta saa tällä hetkellä yli 66 000 opiskelijaa. Musiikinopetuksen piiriin hakee vuosittain 23 000 lasta ja nuorta, joista noin puolet hyväksytään opiskelijoiksi. Suomessa on osapuilleen 90 musiikkiopistoa noin 70:llä eri paikkakunnalla, mutta monesti musiikkiopistoilla on päätoimipisteen lisäksi myös useita eri sivutoimipisteitä lähipaikkakunnilla. Musiikkiopistoissa työskenteleviä opettajia on Suomessa yli 3600. (Suomen musiikkioppilaitosten liitto 2013b.)

Musiikkiopistoissa tarjotaan esimerkiksi soiton- ja laulunopetusta sekä varhaisiän musiikkikasvatusta musiikkileikkikoulun muodossa. Suomalainen musiikkiopistojärjestelmä on monien ulottuvilla, mutta joillekin musiikkiharrastuksesta aiheutuvat kustannukset saattavat kuitenkin muodostua esteeksi opintoihin hakeutumiselle. Vielä 1970-luvulla lukukausimaksut olivat melko edullisia, mutta nykyisin musiikin harrastaminen on varsin kallista, sillä musiikkiopistojen lukukausimaksut vaihtelevat 100–450 euron välillä. Harrastuksen alussa soittimia voi olla mahdollista lainata musiikkiopistolta, mutta opintojen jatkuessa oppilaan on suotavaa hankkia itselleen oma soitin ja mahdollisesti myös osa opetusmateriaalista. Vaikka musiikinopetukseen

sisältyykin paljon kustannuksia, tavoitteena varmasti olisi, että kuka tahansa musiikista kiinnostunut voisi aloittaa musiikkiharrastuksen.

Musiikkiopiston opettajan työkuvaan kuuluvat ensinnäkin soitto- tai laulutuntien pitäminen oppilaille sekä tuntien suunnittelu. Opettajilla on tietty määrä oppilaita, joille he pitävät 30–45 minuutin mittaisen opetustunnin viikoittain – alkeisopetuksessa tunnit tosin saatetaan jakaa kahdeksi kerraksi viikossa.

Yksilötuntien lisäksi opettajat voivat pitää ryhmätunteja, ohjata kamarimusiikkiryhmiä ja johtaa orkestereita tai muita yhtyeitä. He saattavat myös suunnitella ja toteuttaa musiikkiopiston yhteistä toimintaa, kuten konsertteja, tasosuorituksia ja muita musiikkiopistomaailmaan liittyviä tapahtumia.

Musiikkiopiston opettajat voivat työskennellä joko pää- tai sivutoimisesti. Tällä hetkellä Suomessa on työpaikkoja soiton- ja laulunopettajille tarjolla jokseenkin rajoitetusti, sillä nykyiset opettajat pysyvät virassaan kauan ja uusia opettajia valmistuu jatkuvasti. Suomen musiikkioppilaitosten liiton (2013a) verkkosivuilta selviääkin, että juuri nyt musiikkiopistoihin haetaan lähinnä varhaisiän musiikinopettajia sekä pianonsoiton ja musiikin perusteiden opettajia.

Pianisti ja tulevien ammattilaisten opettaja Heini Kärkkäinen toteaa, että musiikkialalla on paljon sisäistä kilpailua. Hän kertoo sen suosivan henkilöitä, jotka osaavat käyttää kyynärpäitä ja luoda verkostoja. Kyvyttömyys markkinoida itseään, epäsosiaalisuus tai hankala luonne saattavat hidastaa työnsaantiprosessia tai jopa estää ihmistä saamasta töitä. Kärkkäisen mukaan se ei kuitenkaan ole välttämättä osoitus niinkään lahjakkuuden puutteesta vaan siitä, että maineen luominen musiikkialalla on vaikeaa. Työllistyykseen musiikkialalla muusikolta tai opettajalta vaaditaankin hyvien soitto- tai laulutaitojen lisäksi rutkasti päättäväisyyttä ja laajojen kontaktien luomista. (Tikka 2013, 29.)

Opetusalan ammatteihin kuuluvat omana osanaan pitkät lomat, mutta musiikkiopiston opettajan työssä on myös omat vaativat puolensa. Varsinkin pienillä paikkakunnilla opetustyö saattaa olla hajautunut oppilaitoksen eri toimipisteisiin, jolloin opettajat joutuvat matkustamaan opetuspaikkojen välillä. Lisäksi soiton- ja laulunopettajan työ on usein iltapainotteista, sillä oppilaat, jotka ovat suurimmaksi osaksi lapsia ja nuoria, ehtivät soitto- tai laulutunneilleen vasta

koulupäivän päätyttyä. Myöhäiset opetusajat ja kenties usean eri paikkakunnan alueella tapahtuva opetus saattavatkin asettaa haasteita opettajien perhe-elämälle.

2.1.1 Yksilöopetusta ja yhteistoimintaa

Musiikkiopistoissa tarjottavan opetuksen kirjo on suuri, ja soiton- ja laulunopetusta annetaan sekä yleisen että laajan oppimäärän mukaisesti. Opetussuunnitelmiin kuuluvien opintojen lisäksi musiikkiopistoissa voidaan järjestää esimerkiksi kuoro- ja orkesteritoimintaa, kansanmusiikkiopetusta sekä erilaisia projekteja, kuten teemakonsertteja ja musikaaleja. Klassisen musiikin soitto- tai laulutuntien lisäksi on mahdollista saada opetusta myös pianonsoiton vapaassa säestyksessä, jossa voidaan keskittyä soittamaan kappaleita kevyen musiikin puolelta. Musiikkileikkikoulu on suunnattu erityisesti lapsille, mutta nykyään on tarjolla myös ”mummo- ja rokkimuskareita”.

Jokaisella oppilaalla on oma soitto- tai laulutunti, jolloin opettajalla on opetettavanaan vain yksi oppilas kerrallaan. Tällainen opetusmuoto sopii hyvin soiton- ja laulunopetukseen, sillä laulamisen ja minkä tahansa instrumentin soittamisen opettelu on hidasta sekä tarkkuutta, viitseliäisyyttä ja pitkäjänteisyyttä vaativaa käsityötä. Jokainen edistyy omaa vauhtiaan ja oppii eri tavalla, joten yksityistunnit ovat sekä oppilaan että opettajan etu. Oppilas saa soitto- tai laulutuntinsa ajaksi opettajansa jakamattoman huomion, ja opettaja taas voi rauhassa keskittyä kunkin yksittäisen oppilaan opettamiseen, taitojen kehittämiseen ja musiikkikasvattamiseen.

2.1.2 Millainen on hyvä soiton- tai laulunopettaja?

Opettajan on ensinnäkin hallittava erittäin hyvin oma instrumenttinsa. Opetustyönsä ohella soiton- tai laulunopettajan on siis huolehdittava omasta muusikkoudestaan harjoittelemalla ja esiintymällä. Sekä pianosolistina että soitonopettajana työskentelevä Kärkkäinen onkin sitä mieltä, että esiintyvällä tai konsertoivalla opettajalla on enemmän annettavaa oppilailleen ja paremmat mahdollisuudet auttaa oppilaitaan esimerkiksi esiintymistä koskeissa pulmissa kuin opettajalla, joka ei itse esiinny (Tikka 2013, 30).

Soiton- tai laulunopettajan on pystyttävä tarttumaan olennaisiin seikkoihin sekä osattava sanallistaa ja näyttää oppilailleen havainnollisesti soittamiseen tai laulamiseen liittyviä asioita. Hyvän opettajan tunnusmerkkeihin kuuluvat esimerkiksi valmius kasvaa opetustilanteessa sekä kyky toimia vastavuoroisesti (Ruohotie, Leino & Rauhala 1993, 62). Lisäksi opettajan on hyvä pitää silmänsä ja korvansa auki kaikelle, mitä hän opetustyössään kohtaa, sillä aina voi oppia jotakin uutta: esimerkiksi Kärkkäinen toteaa, että oppilaiden soittoon liittyvien ongelmien ratkominen selkeyttää samalla ajatuksia omastakin soitosta (Tikka 2013, 30).

Kärkkäinen kuvailee opettamista ongelmanratkaisuksi (Tikka 2013, 27). Tämän näkemyksen mukaan opettaja voi auttaa oppilasta etenemään musiikkiharrastuksessaan pohtimalla hänen kanssaan yhdessä, mitkä asiat opinnoissa sujuvat hyvin ja millaisissa teknisissä tai ilmaisullisissa asioissa oppilas kaipaisi kehittymistä. Opettajan on oltava kärsivällinen ja muistettava, että virheellisten tapojen, kuten väärin sormitusten, muuttaminen oikeiksi saattaa olla joskus pitkäkestoisempi prosessi kuin kokonaan uusien asioiden opettelu. Juuri epäsuotuisista soitto- tai laulutavoista irtipääseminen onkin osuva esimerkki Kärkkäisen mainitsemasta ongelmanratkaisun luonteesta opetustyössä.

Hyvä opettaja tutustuu jokaiseen oppilaaseensa ja pyrkii parhaansa mukaan ottamaan huomioon erilaiset oppimistyyliä, jotta hän pystyisi tarjoamaan juuri heille soveltuvaa opetusta. Varsinkin nuoren opettajan on tärkeää muistuttaa itselleen, ettei uusien asioiden oppiminen koskaan tapahdu hetkessä. Jotta oppilaat edistyisivät ja kävisivät soitto- tai laulutunneilla vuosi toisensa jälkeen, on opettajan pyrittävä tekemään musiikin harrastamisesta mahdollisimman mielenkiintoista. Oppilaille on myös annettava sopivasti haasteita: liian helpot kappaleet eivät innosta oppilasta harjoittelemaan, kun taas liian vaikeat kappaleet voivat saada oppilaan unohtamaan instrumenttinsa huoneen nurkkaan seuraavaan soittotuntiin asti. Oman työn reflektointi ja opetuksen onnistumisen tarkastelu antavatkin opettajalle mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä työssään (Unkari-Virtanen & Kaikkonen 2007, 25).

Soiton- tai laulunopettajan rooli oppilaan elämässä voi olla suurempi kuin äkkiseltään ajattelisi – tapaahan oppilas tuon saman tutun aikuisen viikoittain, useiden vuosien ajan. Opettaja oppii tuntemaan oppilaansa hyvin ja saattaakin näin muodostua erittäin tärkeäksi ja luotettavaksi aikuiseksi lapsen tai nuoren elämässä. On tärkeää, että kaikkia oppilaita kohdellaan samalla tavalla, eikä opettajan tulisi pitää ketään erityisenä suosikkinaan tai silmätikkunaan. Jos jollakin oppilaalla on selvästi potentiaalia kehittyä ja edetä harrastuksessaan pitkälle, on tämä hyvä ottaa opetuksessa huomioon. Yhtä tärkeää on kuitenkin pitää huolta siitä, että jokainen oppilas saa harrastuksestaan iloa ja onnistumisen elämyksiä.

Harrastamisen mielekkyyden kannalta ei ole samantekevää, miten soiton- tai laulunopettaja oppilaisiinsa suhtautuu ja miten hän heitä kohtelee. Vaikka opettajalla itsellään olisi musiikin harrastamisesta huonoja kokemuksia tai ikäviä muistoja, on hänen varottava käsittelemästä niitä oppilaidensa kustannuksella. Varsinkin lapset ovat hyvin alttiita ja herkkiä aikuisten mielipiteille ja asenteille, ja pienelläkin huolimattomalla ilmaisulla tai eleellä saattaa olla kauaskantoisia seurauksia. Esimerkiksi vakavat moitteet heti esityksen jälkeen saattavat vaikuttaa oppilaan esiintymisrohkeuteen jopa vuosien ajan. Kritiikkiä toki saa ja pitääkin antaa, mutta asiat on aina mahdollista sanoa monella eri tavalla. Rakentava palaute, joka annetaan arvostavasti eikä oppilasta aliarvioiden, on varmasti kritiikin inhimillisin muoto.

Nykyään on alettu kiinnittää enemmän huomiota ihmiseen kokonaisuutena, ja ihmisen henkistä hyvinvointia tuetaan monin eri tavoin: on koulukuraattoreita ja työpsykologeja, ja jopa urheilijoiden harjoitteluohjelmaan on alettu sisällyttää fyysisen suorituksen hiomisen lisäksi myös psykologista valmennusta. Musiikkiopiston soitto- ja lauluopintoihin kuuluvat omana tärkeänä osanaan konsertit ja tasosuoritukset, ja esiintyminen varmasti jännittää enemmän tai vähemmän lähes jokaista. Pieni jännitys voi kuitenkin auttaa tilanteeseen valmistautumisessa, ja parhaimmassa tapauksessa se voi jopa saada ihmisen suoriutumaan tilanteesta paremmin kuin hän olisi ikinä osannut kuvitella. Ehkä soiton- ja laulunopettajien olisikin hyvä antaa oppilailleen eväitä

esiintymisjännityksen hallintaan ja jännityksestä johtuvien fyysisten oireiden tunnistamiseen sekä auttaa oppilaita hyväksymään jännitys osaksi esiintymistä.

2.2 Musiikkioppilaitokset muutoksessa

Musiikkiopistoissa elää yhä vahvasti opetustyyli, joka on muodostunut konservatorioperinteen myötä. Mestari ja kisälli -tyyppisen musiikinopetuksen perusajatuksena on, että oman instrumenttinsa virtuoottinen taitaja pyrkii opettamaan ja siirtämään taitonsa edelleen oppilailleen. Aikaisemmin soiton- tai laulunopettajana toimimiseen onkin riittänyt lähinnä oman instrumentin taitava hallinta. Nykyään musiikkiopistoissa on kuitenkin alettu tiedostaa opettajan ja oppilaan välisen suhteen merkitys, sillä soiton- ja laulunopetus perustuu vuorovaikutukselle ja opettajan henkiselä läsnäololle (Unkari-Virtanen ym. 2007, 23, 25). Musiikkiopistojen opettajille on ollut tarjolla pedagogisia kursseja jo 1970-luvulta saakka, ja opettajankoulutukseen on sisällynyt oman soittimen pedagogiikkaa, mutta varsinaiset opettajan ammatilliset pedagogiset opinnot tulivat ammattikorkeakoulujen myötä vasta 1990-luvulla.

Musiikkitoiminnan on todettu tukevan ihmisen kasvua monilla eri elämänaalueilla. Opetuksessa ei siis ole kyse vain soitto- tai laulutaitojen opettamisesta vaan myös kokonaisvaltaisesta musiikkikasvatuksesta. Merkkeinä musiikkialan koulutuksen muuttumisesta on nähty esimerkiksi ammattikorkeakoulujen olemassaolo sekä musiikkikasvatuksen ja musiikkipedagogiikan tilasta käytävä keskustelu. Ammattikorkeakoulun instrumenttiopetuksen linjalta valmistuvien tutkintonimike on soiton- tai laulunopettajan sijasta musiikkipedagogi, ja taustalla lieneekin ajatus musiikinopetuksen laajentuneesta olemuksesta. (Unkari-Virtanen ym. 2007, 23, 26.)

Musiikkiopistojärjestelmän on seurattava aikaansa ja muututtava yhteiskunnan mukana. Soiton- ja laulunopettajien työhön kuuluu aiempaa enemmän kokouksia ja suunnittelua, ja opettajien työkenttä tulee laajenemaan esimerkiksi ryhmä- ja erityisopetukseen sekä vanhustyöhön. Opetuksessa tulee opetussuunnitelmien lisäksi ottaa huomioon myös uudistuvat työtehtävät, ja osa musiikkiopistojen ja konservatorioiden opettajista on alkanut päivittää osaamistaan pelkän

muusikontutkinnon lisäksi pedagogisilla opinnoilla. Musiikkiopistojen toivotaankin tulevaisuudessa siirtyvän oppilaitosajattelusta hiljalleen kohti oppilaskeskeisyyttä. (Unkari-Virtanen ym. 2007, 23, 29–30.)

3 MOTIVAATIO

Motivaatio on tarvetta ja tahtoa erilaisten asioiden tekemiseen. Juuri tarpeet saavat ihmisen liikkeelle ja toimimaan sen mukaan, mitä hän itse kokee tärkeäksi tai mitä häneltä odotetaan. Usein motivaatiotermin ajatellaan liittyvän niin sanottuihin mielihyvää tuottaviin asioihin, kuten esimerkiksi harrastuksiin. Todellisuudessa tarpeet, tahto ja motivaatio kulkevat kuitenkin käsi kädessä ja ohjaavat meitä tekemään kaikkea mahdollista – arkipäivän askareista musiikinkuunteluun ja talonmaalaamisesta tulevaisuudensuunnitelmiin.

3.1 Motivaatio – mitä se on?

Motivaatio ohjaa meitä tekemään asioita, joista olemme kiinnostuneita. Kun ihminen on motivoitunut tietyn tehtävän tai työn tekemiseen, se todennäköisesti tarkoittaa, että hän tulee tekemään työnsä hyvin. Termi *motivaatio* on alun perin johdettu latinankielisestä sanasta *movere*, joka tarkoittaa liikkumista (Ruohotie 1998, 36) tai *moveo*, joka viittaa liikuttamiseen (Rasila & Pitkonen 2010, 5). Ruohotien mukaan termi on myöhemmin saanut laajemman merkityksen, jolloin se on määritelty tarkoittamaan niiden tekijöiden järjestelmää, jotka virittävät ja ohjaavat ihmisen käyttäytymistä.

Motivaatiota voidaan myös kuvailla voimaksi, joka saa ihmisen liikkeelle, pyrkimään kohti tiettyä päämäärää ja toimimaan innostuneesti jonkin asian aikaansaamiseksi. Rasilan ja Pitkosen mukaan motivaatio on yhdistelmä eri motiiveja, jotka vaikuttavat käyttäytymiseen ja toimintaan samanaikaisesti. He toteavatkin, että motivaatioon kuuluu kaikki se, mikä kannustaa ihmistä eteenpäin ja tekee hänestä aktiivisen toimijan. Motivoituneeseen toimintaan tarvittavat tahto ja into syntyvät ihmisessä itsessään, mikä tarkoittaa, ettei kukaan muu pysty synnyttämään motivaatiota jonkin asian tekemiseen. (Rasila ym. 2010, 5, 11.)

Vireydellä on suuri merkitys motivaatioon, sillä se ikään kuin ajaa ihmistä käyttäytymään tietyllä tavalla (Ruohotie 1998, 37). Motivaatio myös kehittyy ja muuttuu sen mukaan, kuinka mielekkäänä ihminen toimintansa kokee ja kuinka selvillä hän on omasta päämäärästään. Tehtävästä innostumiseen vaikuttavat esimerkiksi sen haasteellisuus, luvattut palkkiot ja ihmisen halu kehittää itseään.

Todenmukaiset tavoitteet, tehtävään vaadittava osaaminen ja riittävät aikaresurssit taas ovat esimerkkejä onnistumisen edellytyksistä. Jos tehtävän suorittaminen vaatii enemmän ponnisteluja kuin rutiinitehtävät, ihmisen on mahdollista oppia ja kehittyä. (Rasila ym. 2010, 20–21.)

Tehtävän haasteellisuus saattaa aiheuttaa motivoitumista, ahdistusta tai ikävystymistä riippuen siitä, kuinka suuria haasteet ovat. Innostumisen ja onnistumisen mahdollisuuksien kasvaessa tasaisesti ahdistus ja ikävystyminen vähenevät, ja parhaimmillaan ihmisen on mahdollista saavuttaa suuri motivaatio. Kehittymisen seurauksena ihminen kykenee suorittamaan yhä haastavampia tehtäviä, ja edellisessä tehtävässä onnistuminen lisääkin innostuneisuutta tulevien tehtävien parissa. Toimiessaan oman mukavuusalueensa ulkopuolella ihminen siis oppii koko ajan uutta, ja tällöin hänen on mahdollista suoriutua suuremmista haasteista kuin ennen. (Rasila ym. 2010, 20–21.)

3.1.1 Tarpeet motivaation synnyttäjänä

Motivaatiota on pyritty selittämään myös erilaisten kuvioiden ja taulukoiden avulla. Amerikkalainen psykologi Abraham Maslow julkaisi vuonna 1943 tutkimuksen *A Theory of Human Motivation*, jossa hän esitteli pyramidimallisen kuvion ihmisen tarpeista. Kuviota nimitetään tarvehierakiaksi (*hierarchy of needs*), ja viisitasoisen pyramidin pohjalla ovat fysiologiset tarpeet, kuten hengittäminen, ruoka, vesi ja uni. Seuraavilla tasoilla ovat turvallisuuden tarpeet, sosiaaliset eli rakkauden ja liittymisen tarpeet sekä arvostuksen tarpeet, kuten itsetunto, luottamus ja toisilta saatu kunnioitus. Maslow'n mukaan kaikkia edellä mainittuja tarpeita voidaan nimetä puutostarpeiksi, sillä ne aiheutuvat jonkin asian puutteesta. Pyramidin ylimmälle tasolle Maslow sijoitti itsensä toteuttamisen tarpeet, joihin kuuluvat esimerkiksi moraalisuus, luovuus ja ennakkoluulottomuus. Näitä tarpeita Maslow kutsui kasvun tai olemisen tarpeiksi: ne eivät siis ole elämälle välttämättömiä, mutta ne syntyvät halusta kasvaa ja kehittyä ihmisenä. (Cherry 2013b, 2013c.)

Maslow'n mukaan ihminen motivoituu tekemään erilaisia asioita, jotta hän saisi tarpeensa tyydytettyä eli saavuttaisi sisäisen tasapainon. Tarvehierarkiassa

kuvataan, kuinka ihmisen on ensin tyydytettävä alempien tasojen perustarpeet ennen kuin hän voi siirtyä täyttämään ylempien tasojen kehittyneempiä tarpeita. Teoriaa on myöhemmin kritisoitu sen perusteella, että useissa muissa tutkimuksissa ei ole niinkään pystytty näyttämään toteen tarpeiden hierarkkista järjestystä. Erään maailmanlaajuisen tutkimuksen (Yates 2011) perusteella tarpeiden täyttymisellä nähtiin olevan selvä yhteys eri kulttuureista tulevien ihmisten onnellisuuteen. Tutkimuksessa kävi kuitenkin ilmi, että sosiaaliset suhteet ja itsensä toteuttaminen saattoivat olla ihmiselle hyvin tärkeitä asioita, vaikka kaikki ihmisen perustarpeet eivät olisikaan täyttyneet esimerkiksi turvattomien elinolosuhteiden takia. (Cherry 2013b.)

3.1.2 Sisäinen ja ulkoinen motivaatio

Psykologian termin motivaatiolla on kaksi eri ilmenemismuotoa: se voi olla joko sisäistä tai ulkoista. Sisäisen ja ulkoisen motivaation erona on se, kokeeko ihminen oman toimintansa arvokkaaksi asian itsensä vuoksi vai toimiiko hän tietyllä tavalla saadakseen jotakin ulkoista hyötyä. Ruohotien (1998, 38) mukaan näitä kahta ei voida kuitenkaan täysin erottaa toisistaan, vaan ne kulkevat käsi kädessä toisiaan täydentäen.

Sisäisesti motivoituneelle ihmiselle tehtävän suorittaminen on tärkeää siksi, että hän saa toiminnasta mielihyvää, kokee tekemänsä työn arvokkaaksi tai pääsee toteuttamaan itseään. Sisäinen motivaatio tekemiseen syntyy ihmisen ollessa aidosti kiinnostunut ja innostunut tehtävästään, ja tällöin esimerkiksi työnteko tuntuu varmasti hyvältä ja mieltäsalta. Jos ihminen taas toimii omasta tahdostaan muttei kuitenkaan nauti asian tekemisestä, voivat taustalla olla juuri ulkoiset syyt. Ulkoisesti motivoituneelle ihmiselle voidaan tarjota palkkioita tai vastaavasti luvata jättää rankaisematta, jos hän toimii tietyllä tavalla. Palkkion on kuitenkin todettu houkuttelevan ihmistä eniten silloin, kun se vastaa ihmisen tarpeita (Ruohotie ym. 1993, 25).

Joskus ihminen uppoutuu jonkin asian tekemiseen niin syvästi, että aika ja paikka tuntuvat unohtuvan täysin. Unkarista kotoisin oleva Yhdysvaltoihin muuttanut psykologi Mihály Csíkszentmihályi (1990) on luonut käsitteen *flow* kuvaamaan

kokemusta tai tilaa, jossa ihminen on täysin keskittynyt jonkin asian parissa toimimiseen eikä huomaa ajan kulkua. Flow-tilassa ihmisen tietoisuus itsestään ja fyysisistä tarpeistaan saattaa hetkellisesti jopa kadota, sillä ihmisen koko energia menee tekemisestä nauttimiseen. Ihmisen taitojen sekä tehtävän vaativuuden ja mielenkiintoisuuden on oltava sopivassa suhteessa ja tarpeeksi korkealla, jotta flow-tila on mahdollista saavuttaa. Tehtävällä on myös oltava selkeä päämäärä: liian vaikeiden tehtävien parissa ihminen saattaa ahdistua, kun taas liian helpot tehtävät voivat saada ihmisen ikävystymään. (Cherry 2013d.)

Flow-tilassa toimiessaan ihminen siis paneutuu tekemiseen koko olemuksellaan, luottaa itseensä ja huomaa myös edistytvänsä. Flow-tilaa eli virtausta kuvataankin sisäisen motivaation huippukokemukseksi. (Rasila ym. 2010, 22.) Ylioppiminen eli asian kertaaminen vielä oppimisen jälkeen saattaa helpottaa flow-tilaan pääsemistä, mutta sen voi saavuttaa myös esimerkiksi urheillessa, työskennellessä, kirjoittaessa tai taiteellisten tehtävien parissa. Omien taitojensa ylärajoilla toimiminen voi vaikuttaa flow'n syntymiseen, ja tällöin flow saattaa myös johtaa parempaan suorituskyykyyn ja taitojen karttumiseen. (Cherry 2013e.)

Joskus asia, joka on lähtenyt liikkeelle ulkoisesta virikkeestä, saattaa ajan myötä vaihtaa suuntaa ja muuttua aiempaa motivoivammaksi. Vanhemmat ovat esimerkiksi saattaneet laittaa lapsensa aikoinaan soittotunneille, ja vaikei lapsi olisikaan erityisen kiinnostunut soittamisesta, hän saattaa silti jatkaa harrastusta vuosien ajan vanhempiensa toiveesta. Ajan myötä lapsi saattaa kuitenkin motivoitua soittamisesta sen takia, että hän on oppinut pitämään siitä eikä vain siksi, että vanhemmat haluavat lapsellaan olevan ”hyviä harrastuksia”.

Motivaation muuttuminen myös sisäisestä ulkoiseksi on mahdollista.

Soitonharrastaja on alun perin saattanut innostua esimerkiksi kansanmusiikkiyhtyeessä soittamisesta, koska siten tapaa samanhenkisiä ihmisiä ja harjoituksissa saa improvisoida ja soittaa vapaammin kuin perinteisillä soittotunneilla. Soittajan kiinnostus voi kuitenkin kadota, jos mukavaksi ajanvietteeksi tarkoitettu harrastus aletaan esimerkiksi vaatia soittajalta liikaa panostamista. Pahimmassa tapauksessa se riemu, jota hän ensin sai yhtyeessä soittamisesta, saattaa pikkuhiljaa muuttua jopa velvollisuudentunteeksi.

Harrastusten ohjaajien ja opettajien olisikin hyvin tärkeää ottaa huomioon kaikkien harrastajien tarpeet ja toiveet, jotta harrastajat pääsisivät nauttimaan ja rentoutumaan arjen keskellä.

3.2 Työmotivaatio

Hyvin motivoitunut ihminen ei ainostaan työskentele tehokkaasti ja laadukkaasti, vaan hän myös suhtautuu työhönsä ilolla ja on aidosti innostunut siitä, mitä tekee. Sisäisesti motivoitunutta työntekijää palkitsevat itse työ sekä siitä saatavat mielihyvän, onnistumisen ja edistymisen kokemukset – tuloksena on työtyytyväisyyttä. Esimerkiksi soiton- ja laulunopettajilla on oltava paljon sisäistä motivaatiota niin musiikkiin kuin opettamiseenkin, ja sitä voivat synnyttää esimerkiksi monipuoliset työtehtävät, oppilaiden edistyminen, itsensä kokeminen arvokkaaksi työntekijäksi sekä mahdollisuus luoda uutta ja kehittyä sekä opettajana että muusikkona. Ulkoisesti motivoituneen opettajan tärkeimmät tavoitteet taas voivat liittyä vaikkapa muilta ihmisiltä saatavan arvostuksen havitteluun. (Rasila ym. 2010, 5, 27.) Kaikille yhteinen työmotivaation lähde on varmasti työstä saatava korvaus eli palkka, sillä kaikella on hintansa. Onnistuakseen arjen pyörittämisessä ihminen tarvitsee elämäänsä taloudellista vakautta, jonka työnteko ja sitä kautta palkan saaminen suurimmalle osalle ihmisistä antavat.

Työmotivaation ja työn tuloksen kannalta on parasta, jos ihminen saa työstään palautetta jatkuvasti. Esimieheltä saatu palaute on hyvin tärkeää, mutta yhtä toivottavaa on saada palautetta myös kollegoilta: ihmisen käsitys omasta kyvykkyydestään vahvistuu, kun hän saa arvostusta muilta oman alansa asiantuntijoilta. Jos ihminen saa positiivista palautetta, se todennäköisesti motivoi häntä jatkamaan toimintaansa samalla tavalla tai tekemään asioita entistä paremmin. Tutkimuksissa on kuitenkin saatu selville, että negatiivisenkin palautteen saaminen on parempi kuin se, ettei palautetta saa lainkaan – tämä johtuu ihmisen tarpeesta tulla huomioiduksi. Motivaatio voi heiketä monien asioiden seurauksena, mutta suurimpana motivaation tukahduttajana pidetään juuri palautteen puutetta. (Rasila ym. 2010, 31–32.)

Palautteen ja arvostuksen lisäksi myös tavoitteilla on tärkeä asema työtehtäviin motivoitumisessa. Ihmisen voi olla vaikea motivoitua tekemään jotakin, jos hän ei edes tiedä, mitä kohti hän on pyrkimässä. Tavoitteiden tulee olla tarkasti määriteltyjä, ja ne on myös hyvä kirjata ylös ikään kuin muistuttamaan olemassaolostaan. Mielikuvat tulevasta elämästä sitten, kun nuo tavoitteet on saavutettu, saattavat auttaa työtehtävään sitoutumisessa. Määrätietoinen ponnistelu ja se, ettei ihminen lannistu pienistä takaiskuista, ovat tärkeitä tukipilareita matkalla kohti tavoitteiden saavuttamista. (Rasila ym. 2010, 23.)

Merkittävää työhön motivoitumisen kannalta näyttäisi olevan se, kuinka hyvin omien tarpeiden arvioidaan työssä täyttyvän. Ihminen tekeekin havaintoja työsuoritustensa laadun ja merkityksellisyyden yhteydestä saamiinsa kannusteisiin. Kannusteilla tarkoitetaan ärsykeitä, joiden avulla työnantaja tai työpaikka yrittää vaikuttaa työntekijöidensä toimintaan. Suorilla kannusteilla pyritään täyttämään ihmisen olemassaolon perustarpeita, kuten taloudellista varmuutta, työturvallisuutta ja työolosuhteiden inhimillisyyttä. Ihmisen sosiaalisista tarpeista taas huolehditaan vuorovaikutteisilla kannusteilla, jolloin työntekijälle voidaan esimerkiksi antaa mahdollisuus osallistua erilaisiin työryhmiin. Kasvutarpeet pyritään ottamaan huomioon vaikuttamalla työn sisältöön, työntekijän kasvu- ja etenemismahdollisuuksiin sekä vastuun määrään. Työmotivaatio syntyy siis vuorovaikutusprosessissa, jossa ihmisen tarpeet, saadut kannusteet ja ihmisen tekemät havainnot vaikuttavat kukin toisiinsa. (Ruohotie ym. 1993, 147–148.)

3.3 Kuinka motivoida itseään ja muita

Motivaatiolla ja työtyytyväisyydellä on havaittu olevan selvä yhteys toisiinsa (Rasila ym. 2010, 8). Hyvä motivaatio on tärkeä osa työssä onnistumista, ja se myös pitää ihmisen kiinnostuksen työntekeä kohtaan yllä vuodesta toiseen. Jokainen on hyvä jossakin, ja ihmisen olisi hyvä oppia tunnistamaan omia vahvuuksiaan: niitä voi alkaa etsiä esimerkiksi pohtimalla sellaisia työ- ja arkielämän seikkoja, joissa on joskus onnistunut. Omien vahvojen puoltien tunnistaminen auttaakin lisäämään niiden hyödyntämistä myös työelämässä. (Rasila ym. 2010, 38.)

Kukaan tuskin saa kovin paljon aikaan, jos töiden parissa vain lojutaan toimeettomana ja odotetaan motivoitumista tai sitä kuuluisaa inspiraatiota. Ihminen pystyy itse vaikuttamaan motivaatioonsa tarttumalla tuumasta toimeen, sillä usein jopa pienet edistymisen ja onnistumisen tunteet voivat toimia alkusysäyksenä motivaation heräämiselle. Rasila ja Pitkonen kehottavat ihmisiä pohtimaan ja tunnistamaan, minkälaiset asiat motivoivat juuri heitä: jokainen voi siis miettiä, mitä kaipaakaan, mistä saa mielihyvää ja mikä saa ponnistelemaan kohti tavoitteita. Kun ihminen tunnistaa omat motivaatiotekijänsä eli asiat, jotka tuottavat työn intoa ja hyvää mieltä, hän löytää samalla omat motivaattorinsa. Tekemisestä innostuminen ja motivoituminen ovatkin työelämässä tärkeitä ja tavoiteltavia taitoja. (Rasila ym. 2010, 12, 41.)

Itsensä motivoimiseen kannattaa syventyä tosissaan, sillä innostuneena ihminen saa paljon enemmän ja parempaa jälkeä aikaan. Rasilan mukaan ihmisen tulisi junnaavien työtehtävien kohdalla pysähtyä miettimään, millaista hyötyä hän voi tekemästään työstä saada. Voiko ihminen esimerkiksi oppia jotakin uutta tai harjaannuttaa omia taitojaan? Itsensä palkitseminen pienistäkin edistysaskelista on hyvin tärkeää: vaikkei olisikaan saanut mitään konkreettista aikaan, niin jo pelkkä aktiivinen ajatustyö vie työtehtävää aina eteenpäin. Ihmisen kannattaa myös kuulostella, tuntuuko tehtävä liian suurelta palalta haukattavaksi tai pelkääkö hän kenties epäonnistumista niin paljon, ettei uskalla edes yrittää. Konkreettiset tavoitteet auttavat parhaiten pysymään kiinni asiassa. (Rasila ym. 2010, 42–43.)

Työyhteisöissä toimiminen ja tunne yhteisöön kuulumisesta ovat monille tärkeä osa työssä jaksamista. Työn luonteesta riippuen työntekijä voi olla aktiivisesti yhteistyössä kollegoidensa kanssa, tai sitten jokaisella on oma työhuone, jolloin työtovereita saatetaan tavata vain kahvitauoilla. Opettajan työ on yleisesti melko itsenäistä, sillä jokaisen alan opettajalla on ohjattavanaan oma ryhmänsä. Soiton- ja laulunopettajien työnkuvaan kuuluu vielä omana erityispiirteensä se, että suuri osa työpäivästä vietetään opetusluokassa kahden kesken kunkin oppilaan kanssa.

Musiikkiopistojen työyhteisöihin kuuluu soitonopettajien ja muiden opettajien sekä rehtorin lisäksi toimipaikan koosta riippuen esimerkiksi toimistohenkilökuntaa, säestäjiä ja vahtimestari. Jokainen voi omalta osaltaan

vaikuttaa työpaikan ilmapiiriin, ja yhteistyön tekeminen työtovereiden kanssa on varmasti omiaan lisäämään työmotivaatiota. Usein työskentely on tehokkaampaa, kun koko ryhmä hyötyy jokaisen yksittäisen jäsenen erikoisosaamisesta (Rasila ym. 2010, 30). Työssä jaksamista lisää varmasti sekin, että päivän tapahtumia on mahdollista käydä läpi työtovereiden kanssa, jos jokin on jäänyt vaivaamaan. Joskus musiikkiopistossa saattaa olla kilpailua opettajien kesken esimerkiksi oppilaiden erilaisen menestymisen vuoksi, mikä voi herättää opettajalla ulkoisen motivaation opettamiseen. Tärkeintä olisi kuitenkin puhaltua yhteen hiileen ja mieluiten auttaa toisia mahdollisten vaikeuksien kanssa.

Selkeät tavoitteet, työnjako ja aikataulutus ovat avainsana opettajienkin yhteistyössä (Rasila ym. 2010, 31). Opettajat voivat suunnitella yhdessä soittotunteja, konsertteja ja produktioita, esitellä toisilleen hyväksi havaittua opetusmateriaalia tai vaikkapa vaihtaa työhuoneitaan ja oppilaitaan yhden työviikon ajaksi. Vaikkei kaikissa musiikkiopistoissa tai opetuspisteissä välttämättä ole opettajille edes yhteistä taukotilaa, voivat opettajat kuitenkin ideoida yhdessä vaikkapa huoneentaulun, johon voi kirjata esimerkiksi toiveita, tavoitteita ja työhön motivoivia iskulauseita. Yhteistyön hyötyihin pätee myös vanha sananlasku – jaettu ilo on kaksinkertainen ilo. Yhdessä onnistumiset lisäävät hyvää yhteishenkeä ja parhaimmillaan myös kirvoittavat työntekijät rohkaisemaan toisiaan aiempaa enemmän. Positiivinen ilmapiiri on omiaan lisäämään kaikkien työtyytyväisyyttä, ja omiin työtovereihin tutustuminen vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta.

4 TUTKIMUKSEN IDEA JA TOTEUTUS

Valittuani opinnäytetyöni aiheen aloin pohtia, millaisen tutkimuksen haluaisin toteuttaa. Väyliä oli monia erilaisia, mutta päädyin vaihtoehtoon, jossa laadin musiikkiopiston opettajille suunnatun työmotivaatiokyselyn. Tutkimuksen ideana oli selvittää, millaiset seikat vaikuttavat musiikkiopiston soiton- ja laulunopettajien työmotivaatioon ja työtyytyväisyyteen. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ollut vertailla eri musiikkiopistojen työilmapiiriä keskenään tai tutkia opettajien työmotivaatiota tilastollisen selvityksen kautta, vaan päätin lähestyä aihetta tutustumalla opettajien henkilökohtaisiin tarinoihin. Halusin myös tavoittaa vastaajia ympäri Suomea sen sijaan, että keskittyisin vain esimerkiksi oman asuinpaikkakuntani alueelle. Saatuaani kyselyn valmiiksi valitsin musiikkiopistoista satunnaisesti viisi oppilaitosta, jotka sijaitsevat eri puolilla Suomea. Näiden viiden musiikkiopiston opettajien kautta pääsin tutkimaan suomalaisissa musiikkiopistoissa toimivien soiton- ja laulunopettajien motivaatiota työtään kohtaan.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa pohdin seuraavia kysymyksiä:

1. Mitkä seikat vaikuttavat musiikkiopiston soiton- ja laulunopettajien työmotivaatioon?
2. Esiintyvätkö ja harjoittelevatko soiton- ja laulunopettajat säännöllisesti?
3. Säilyykö soiton- ja laulunopettajien kiinnostus opetustyöhönsä työvuosien karttumisen myötä?

4.2 Tutkittava joukko

Kyselyyni vastasi 11 opettajaa, seitsemän naista ja neljä miestä. Vastaajien pääinstrumentit olivat laulu, pop & jazz -laulu, piano, harmonikka, huilu, oboe, klarinetti, sello, sähkökitara ja lyömäsoittimet. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma oli seuraavanlainen: 31–35-vuotiaita vastaajia oli neljä, 36–40- ja 41–45-vuotiaita

molempia yksi, 51–55-vuotiaita kolme ja 56–60-vuotiaita kaksi. Kolme henkilöä oli toiminut opettajana yhdestä kymmeneen vuotta, neljälle henkilölle työvuosia oli kertynyt 11–20 ja toisille neljälle 26–35 vuotta. Opettajien ikä ja työvuosien määrä on ilmaistu niin kuin ne olivat työmotivaatiokyselyn vastaushetkellä.

Vastaajista kuusi työskentelee päätoimisena soiton- tai laulunopettajana ja viisi opettaa sivutoimisesti. Työmotivaatiokyselyn koulutustietoja selvittävän osion vastauksissa oli hieman hajontaa, sillä osa vastaajista eritteli tarkasti kaikki musiikkialan tutkintonsa, kun taas osa mainitsi vain korkeimman tutkintonimikkeensä. Kaikista vastauksista ei siis esimerkiksi ilmennyt, mitä alempia tutkintoja vastaaja oli suorittanut mahdollisen ylemmän korkeakoulututkintonsa lisäksi tai olivatko tutkinnot musiikin vai musiikkipedagogiikan erityisalueelta.

Vastaajista kahdeksan mainitsee opiskelleensa pedagogisia opintoja: viiden henkilön vastauksista käy selkeästi ilmi, että vastaajilla on musiikkipedagogin ammattikorkeakoulututkinto, yksi vastaajista on suorittanut musiikkipedagogin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon ja kahden henkilön vastauksissa mainitaan, että vastaajat ovat opiskelleet musiikkipedagogiikkaa. Kaikista 11 vastaajasta kolme ilmoitti suorittaneensa musiikin maisteriopinnot, kun taas osassa vastauksista ylempi korkeakoulututkinto oli jätetty määrittelemättä tarkemmin.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Kysely tuntui luontevimmalta ja selkeimmältä tutkimusmenetelmältä aineiston keräämiseen, sillä ajattelin saavani sen avulla monipuolista ja yksityiskohtaista tietoa. Aihetta olisi toki voinut tutkia monin eri tavoin, mutta koin juuri sähköisessä muodossa olevan kyselyn tavoittavan opettajia tarpeeksi laajalti ympäri Suomea. Haastatteluun verrattuna sain kerättyä tietoa suuremmalta määrältä opettajia, ja toisaalta muotoilemalla kysymyksistä mahdollisimman avoimia sain selville henkilökohtaisempia mielipiteitä ja tarinoita kuin vaikkapa antamalla jokaiseen kysymykseen vastausvaihtoehdot. Osoitin kyselyni musiikkiopistoissa työskenteleville soiton- ja laulunopettajille, joilla on

omakohtaisia kokemuksia opettajana toimimisesta jopa vuosikymmenien ajalta. Minulle lähetetyistä vastauksista sainkin paljon arvokasta ensikäden tietoa musiikkiopiston opettajan työn nykytilasta.

Kyselyssä oli 24 kysymystä, jotka jäsentelin kolmeen eri kokonaisuuteen. Ensimmäisen osion kysymyksillä kartoitettiin vastaajien perustietoja, kuten ikää, sukupuolta, pääinstrumenttia, koulutustietoja ja työsuhteen laatua. Toisessa osiossa selvitettiin, millaista työtä musiikkiopistossa opettaminen on, mistä motivaatiota voi opettamiseen saada ja muuttuuko opettajan suhtautuminen työhönsä vuosien kuluessa. Viimeisen osion tarkoituksena oli vielä selventää, miten työskentelyilmapiiri ja fyysinen työympäristö, kuten musiikkiopistojen tilat, vaikuttavat opettajien työssä viihtymiseen ja ovatko opettajat valmistumisensa jälkeen hankkineet ammattiinsa syventävää koulutusta.

Valitsemani musiikkiopistot sijaitsevat eri puolilla Suomea, sillä tavoitteenani oli tutkia musiikkiopiston opettajien työmotivaatiota riippumatta musiikkiopiston sijainnista. Halusin kuitenkin mieluummin kuulla opettajien omia tarinoita ja ajatuksia työmotivaatiosta avointen kysymysten avulla kuin keskittyä määrälliseen tutkimukseen. Laajan ja helposti tilastoitavan kyselyn etuna olisi ollut koko Suomen kattava tutkimusalue, mutta koin saavani avoimemmalla kyselyllä yksityiskohtaisempaa aineistoa.

Helmikuun alussa 2013 lähetin työmotivaatiokyselyni sähköpostitse valitsemieni musiikkiopistojen rehtoreille, jotka välittivät viestini oman oppilaitoksensa opettajille. Yhden musiikkiopiston opettajille lähetin kyselyn kuitenkin kansliahenkilökunnan toiveesta jokaiselle henkilökohtaisesti, ja opettajien sähköpostiosoitteet selvitin kyseisen oppilaitoksen verkkosivuilta. Annoin opettajille vajaat kaksi viikkoa aikaa vastata kyselyyn, ja sain yhteensä 11 vastausta. En käynyt opettajien lähettämiä vastauksia läpi heti vastausajan päätyttyä, sillä ajattelin, että niiden lukeminen saattaisi vaikuttaa opinnäytetyöni muiden osioiden sisältöön tai ohjailla minua johonkin tiettyyn suuntaan. Halusin siis pysyä puolueettomana kirjoittaessani osioita musiikkiopistossa opettamisesta ja motivaatiosta, ja vasta näiden osioiden edettyä tarpeeksi pitkälle aloin tutkia, millaista aineistoa olin saanut.

4.4 Aineiston käsittely

Luin opettajien lähettämät vastaukset ensin kokonaan läpi saadakseni alustavan käsityksen kyselyni tuloksista. Kyselyn perustietoja selvittävän osion vastauksia lähdin purkamaan taulukkomuotoon, jotta tietoa olisi helpompi käsitellä.

Työmotivaatiota ja työtyytyväisyyttä käsittelevien osioiden vastaukset taas erosivat toisistaan paljon sekä vastauksen pituudessa että sisällöllisesti – päätin siis ensin kirjoittaa kustakin opettajasta oman lukunsa ja vasta sitten tutkia, millaisia yhtäläisyyksiä tai eroja vastauksissa oli. Näiden lukujen valmistuttua poimin niistä kaikki tutkimuskysymyksiini liittyvät asiat, ja käytin paljon aikaa tietojen perusteelliseen jäsentelyyn. Merkitsin eri opettajien vastaukset kunkin omalla värillään ja ryhmittelin vastaukset sen jälkeen vielä aihepiirien mukaan.

Vastaajien nimet on tulosten tarkastelua varten muutettu, jotta kyselyni olisi luottamuksellinen. En myöskään kerro valitsemieni musiikkiopistojen nimiä tai viittaa edes paikkakuntiin tai alueisiin, jottei olisi vaaraa vastaajien henkilöllisyyden selviämisestä. Mielestäni tässä tutkimuksessa oli tärkeämpää tuoda esille opettajien pääinstrumentit kuin opetuspaikkakunta, jotta lukija saisi yksityiskohtaisemman kuvan esimerkiksi kunkin pääinstrumentin opettamiseen liittyvistä erityispiirteistä. Jollei pääinstrumentteja olisi mainittu, esimerkiksi soiton- ja laulunopettajia olisi ollut vaikea erotella toisistaan jo soittamista ja laulamista kuvailevien erilaisten sanojen takia.

Opinnäytetyöni seuraavassa pääluvussa käyn läpi opettajilta saamiani vastauksia. Osa opettajista vastasi kyselyyn laajasti ja yksityiskohtaisesti ja osa taas hieman tiivistetympin, joten jokaisesta opettajasta erikseen kertovat luvutkin ovat erimittaisia. Osa vastaajista oli jättänyt vastaamatta joihinkin kysymyksiin, joten opettajista kertovissa luvuissa saattaa ilmetä eri asioita. Opettajien vastausten käsittelyn jälkeen kokosin omaksi luvukseksi vielä tulosten yhteenvedon. Sen avulla tuon esille sekä vastauksissa toistuneita piirteitä että tutkimukseni myötä ilmenneitä eroavaisuuksia siitä, millaiset asiat motivoivat soiton- ja laulunopettajia opetustyössä.

5 TULOKSET

Opinnäytetyöni aiemmissa osioissa olen kertonut musiikkiopistosta oppilaitoksena ja työpaikkana, kuvaillut soiton- ja laulunopettajan työtä sekä käsitellyt motivaatiota yleisen tutkimustiedon valossa. Tässä luvussa käyn läpi näitä seikkoja oman tutkimukseni pohjalta ja kerron, millaisia vastauksia kyselyni tuotti.

5.1 Kaisa: ”Tämä ala on kasvattanut minua paljon”

Kaisan pääinstrumentti on klarinetti, ja Kaisa on työskennellyt opettajana hieman yli kymmenen vuotta. Hän päätyi kouluttautumaan pedagogiksi, koska koki, että musiikkialalla on helpompi työllistyä opettajana kuin muusikkona.

Valmistumisensa jälkeen Kaisa on suorittanut musiikkipedagogin täydennyskoulutuksen ammattikorkeakoulussa. Kaisa saa motivaatiota soittamiseen esimerkiksi esiintymällä, käymällä konserteissa ja seuraamalla kulttuurielämää. Hän pyrkii pitämään pedagogiset taitonsa ajan tasalla ottamalla selvää uusista koulutuksista. Hän kertoo, ettei harjoittele työnsä ohella päivittäin, mutta ennen esiintymisiä hänen harjoittelutahtinsa tiivistyy.

Työllä on suuri merkitys Kaisan elämässä. Kaisa kertoo, että hänen työpaikallaan on hyvät tilat, ja hän kokee tekemäänsä työtä arvostettavan: hän on saanut monilta positiivista palautetta työstään. Motivaatiota opettamiseen Kaisa saa lapsista ja nuorista, sillä hän pitää heitä niin kiinnostavina. Myös koulutukset, keskustelu kollegoiden kanssa sekä avoin ja toimiva työyhteisö ovat Kaisalle tärkeitä työhön motivoivia seikkoja. Kaisalla on 16 oppilasta, ja yksilöopetuksen lisäksi hän ohjaa viikoittain kamarimusiikkiyhtyettä. Kaisa kertoo suhteensa oppilaisiin ja heidän vanhempiinsa olevan avoin ja hyvä, ja ongelmiin hän pyrkii tarttumaan heti niiden ilmetessä. Jos oppilaan motivaatio on kateissa, hän kuuntelee oppilaan ja vanhempien mielipiteitä ja muistuttaa soittoharrastuksen hyvistä puolista, muttei toisaalta halua, että ketään pakotetaan soittamaan. Kaisa ei koe työn fyysisyyden olevan itselleen raskasta vaan pikemminkin hyvä asia esimerkiksi yleisen hengitystekniikan kannalta.

Kaisa kertoo yrittäneensä viime aikoina erottaa työn ja vapaa-ajan paremmin toisistaan, vaikka kokeekin sen olevan vaikeaa musiikkialalla. Hänen mukaansa opetustyössä myös rasittuu psyykkisesti vuosien kuluessa yhä enemmän. Kuormittumista aiheuttavat Kaisan mielestä muun muassa lasten ja nuorten oppimis- ja keskittymisvaikeudet, motivaatio-ongelmat ja toisinaan myös psyykkiset ongelmat. Jotta soittoharrastus toisi iloa, se vaatii oppilaalta verrattain paljon ponnistelua ja pitkäjänteisyyttä moniin muihin harrastuksiin verrattuna. Kaisa toteaa, että musiikkioppilaitosten tulisi tulevaisuudessa muuttua ja vastata paremmin nyky-yhteiskunnan tarpeisiin: opetussuunnitelmat tarvitsisivat hänen mukaansa päivitystä ja opettajat säännöllistä koulutusta niin musiikin kuin pedagogiikankin alueella. Hänen mielestään opettajat ovat valitettavan usein yksin ongelmiensa kanssa.

Työvuosien myötä Kaisan opettamiseen on tullut enemmän rutiinia. Kaisa on myös kehittynyt pedagogina ja saanut itsevarmemman opettajaidentiteetin. Hän toteaa opettajan työn olevan usein yksinäistä ja henkisesti raskasta, mutta se on silti säilyttänyt mielenkiintoisuutensa. Kaisan mukaan musiikista saadut kokemukset ja elämykset ovat korvaamattoman arvokkaita. Musiikkialan yleiseen arvostukseen, työnsaannin vaikeuteen ja palkkaukseen Kaisa on kuitenkin ollut pettynyt: hän kokee, että suhteessa valtavaan työmäärään muusikon palkkapussi on liian kevyt. Hän olisi toivonut, että joku olisi jo opiskeluvaiheessa kertonut alan työmarkkinoista ja palkkauksesta. Hänen onnekseen töitä on kuitenkin riittänyt koko ajan. Kaisa työskentelee osan ajastaan toisessa ammatissa, minkä hän toteaa säilyttävän mielenkiinnon molempia ammatteja kohtaan.

5.2 Minna: ”Opettamisesta saan energiaa ja opin koko ajan myös itse”

Minna opettaa pop & jazz -laulua ja on työskennellyt opettajana noin 20 vuotta. Hän opetti jo opiskelujen ohella pianonsoittoa ja musiikinteoriaa ja toimi myös musiikkileikkikoulun opettajana. Hän päätyi musiikkialalle ja pedagogikoulutukseen intohimonsa ja kutsumuksensa myötä ja on suorittanut ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon. Minna saa motivaatiota laulamiseen rakkaudestaan ja kiinnostuksestaan musiikkia kohtaan sekä kouluttamalla itseään säännöllisesti. Hän on valmistumisensa jälkeen suorittanut erilaisia äänenkäyttöön

ja laulutekniikkaan liittyviä kursseja sekä hankkinut ilmaisun ja näyttelijäntyön lisäkoulutusta. Hän harjoittelee sekä esiintymisten lähestyessä että opetustöitään varten, sillä hän opettaa myös ammattilaisia. Minna toteaa esiintymisten määrän vaihtelevan, mutta hän pyrkii esiintymään niin paljon kuin mahdollista.

Kutsumusammatiksi nimeämässään työssä toimiessaan onkin hänen mielestään tärkeää ylläpitää myös omaa taiteilijuuttaan, jotta opettaminen säilyttäisi mielenkiintonsa.

Minnan työviikkoon kuuluu 32 opetustuntia ja esiintymisiä freelance-näyttelijänä. Oppilaitaan Minna pyrkii motivoimaan huomioimalla etenkin positiiviset asiat, kuten edistymisen, sekä antamalla heille rakentavaa palautetta. Minna saa opettamisesta energiaa ja oppii samalla uusia asioita myös itse, mikä saa hänet motivoitumaan työhönsä. Minna kertoo ymmärtäneensä työvuosien karttumisen myötä sen, että opettaminen on jatkuvaa oppimista ja vuoropuhelua – siis eräänlainen tutkimusmatka ja alati muuttuva prosessi.

Minna tuntee, että häntä arvostetaan työssään, ja työstä saamaansa palautetta hän pitää motivoivana. Hän kuitenkin toteaa, että musiikkiopiston opettajan työn psyykkinen kuormittavuus on kasvanut etenkin viime aikoina: hänen mukaansa ilmiötä selittävät esimerkiksi opiskelijoiden lisääntyneet mielenterveysongelmat sekä työlle asetetut tiukat tulostavoitteet. Minna kertookin joutuneensa joskus katumaan alavalintaansa, ja syiksi hän mainitsee pienen palkan sekä sen, että ilman päätoimisuutta musiikki- ja opetusalan työ on epävarmaa. Myöskään joillakin työpaikoilla aiemmin ilmennyttä ”opettajien välistä nokkimisjärjestystä” Minna ei arvosta, mutta nykyisessä työpaikassaan hän kokee toimipisteen tilojen ja työyhteisön antavan hänelle työmotivaatiota.

5.3 Heikki: ”Sinnikäs ja periksiantamaton täytyy olla”

Heikki on opettanut oboensoittoa noin kuusi vuotta, ja opetustyönsä lisäksi hän esiintyy freelance-muusikkona. Alun perin hän päätyi opettajansa rohkaisemana opiskelemaan Saksaan, jossa hän valmistui muusikoksi musiikkikorkeakoulusta. Palattuaan Suomeen hän suoritti ammattikorkeakoulun musiikkipedagogin tutkinnon sekä yliopistotutkinnon pääaineenaan musiikkitiede. Heikki harjoittelee

noin kaksi tuntia päivässä ja kertoo, että esimerkiksi kuullessaan kollegoidensa esiintyvän hän itsekkin motivoituu soittamaan. Heikki soittaa ammattilaisorkesterissa ja yliopisto-orkesterissa, jotka konsertoivat melko harvoin mutta kuitenkin säännöllisesti. Lisäksi Heikki soittaa useissa kamarimusiikkikokoonpanoissa.

Heikin mukaan oboeopettajan työhön on toisinaan vaikea motivoitua, sillä oppilaita on varsin vähän: enimmillään Heikki on opettanut samanaikaisesti viittä oppilasta, mutta tällä hetkellä hänellä on vain yksi oppilas. Parhaiten Heikkiä motivoi opettajan työhön se, että hän pyrkii koko työviikon ajan aktiivisesti miettimään, mitä asioita hän käy oppilaansa kanssa läpi seuraavalla soittotunnilla. Heikki toteaa, että opettajan pitäessä itsensä hyvässä soittokunnossa myös oppilaat todennäköisesti motivoituvat harjoittelemaan. Hän kertoo oboensoiton olevan erittäin vaativaa, sillä ilman säännöllistä harjoittelua soittaminen ei onnistu. Oboensoittoon olennaisena osana kuuluva suukappaleiden valmistuskin tulisi hänen mukaansa aloittaa hiljalleen edeten jo harrastuksen varhaisessa vaiheessa. Yksilöopetuksen luonteeseen kuuluu Heikin mielestä vahvasti se, että oppilaiden motivaatiolla on suuri vaikutus myös opettajan motivaatioon: Heikki toteaa, että mitä paremmin oppilaat ovat läksynsä harjoitelleet, sitä paremmin opettajakin viihtyy työssään.

Heikki ei koe suhteensa opettamiseen muuttuneen kuuden vuoden aikana. Nykyisen työsuhteensa alkutaipaleella Heikki sai opetuksestaan konkreettista palautetta kansliasta ja oppilaan vanhemmalta, ja tiedostettuaan oppilaan toiveet hän pyrki muuttamaan opetustyyliään toivottuun suuntaan. Työympäristöään Heikki kuvailee motivoivaksi ja opetusluokkia viihtyisiksi. Myös opetusluokissa olevat pianot saavat kiitosta, sillä näin Heikillä on mahdollisuus säestää oppilaitaan soittotunneilla. Heikki tuntee, että häntä arvostetaan työpaikallaan – kenties enemmän kuin silloin, kun hän aloitti työt kyseisessä työpaikassa muutamaa vuotta aiemmin.

5.4 Kirsi: ”Yhdistelmä soittaminen ja opettaminen toimii”

Kirsi on musiikin maisteri ja orkesterimuusikko, joka on opettanut huilunsoittoa noin 30 vuotta. Lisäksi hän soittaa ja opettaa kamarimusiikkia. Hän päätyi musiikkialan koulutukseen omasta halustaan ja on tyytyväinen ala- ja ammatinvalintaansa, vaikka hänellä ei olekaan varsinaista musiikkipedagogin koulutusta. Soittamaan häntä motivoivat hyvässä soittokunnossa pysyminen ja uusien asioiden opettelu. Hän kertoo harjoittelevansa 10–20 tuntia viikossa sekä esiintyvänsä säännöllisesti niin orkesterissa kuin erilaisissa kamarimusiikkikokoonpanoissakin.

Kirsi opettaa pääosin ammattiopiskelijoita ja lisäksi muutamia musiikkialasta kiinnostuneita ja sille tähtääviä nuoria. Motivaatiota opettamiseen Kirsi saa monista seikoista: hän esimerkiksi kertoo oppilaidensa olevan innostuneita soittamisesta ja toteaa myös, että hänelle soittaminen ja opettaminen ovat hyvä yhdistelmä työelämässä. Karttuneet työvuodet ovat saaneet Kirsin työn painopisteen siirtymään soittamisesta enemmän kohti opettamista. Kirsin mukaan työympäristön ja työyhteisön inspiroivuus vaihtelee ainakin hänen omalla kohdallaan työpaikkakohtaisesti. Kirsi kokee, että häntä arvostetaan työssään, ja työstä saamansa palautteen hän kertoo lisäävän motivaatiota opetustöitä kohtaan.

5.5 Maija: ”En usko jättäväni opettamista koskaan”

Maija on työskennellyt laulunopettajana 20 vuotta, ja hänellä on musiikinopettajan, oopperalaulajan ja laulunopettajan tutkinnot. Hän saa motivaatiota laulamiseen etenkin omista esiintymisistään. Hän kertoo esiintyvänsä säännöllisesti ja harjoittelevansa nykyään lähinnä produktiokohtaisesti – hän toteaa taitojen olevan jo hallussa ja opetustyön pitävän huolen laulukunnossa pysymisestä. Konsertteja on useita joka vuosi, ja lisäksi Maija tekee oppilaidensa kanssa kamarimusiikkia. Laulunopettajan työtä Maija kuvailee sielunhoidolliseksi: ”Ollaan iholla ja kaikki näkyy ja kuuluu.” Hänellä on tiiviit ja luottamukselliset suhteet oppilaisiinsa, jotka ovat kaikki aikuisia. Maija toteaa, että liikunta on hyvä keino saada voimaa opetustöihin ja helpottaa työstä aiheutuvaa henkistä kuormitusta.

Maija uskoo jatkavansa laulunopettajana vielä pitkään, vaikka eläkeikä lähestyykin. Opetustöiden huonona puolena hän pitää ainostaan alan palkkausta. Hän toteaa, että mukavat työtoverit auttavat häntä viihtymään työssään, ja oppilailta saatu positiivinen palaute antaa hänelle intoa työntekoon. Opettamismotivaatiota hän saa lisäksi edistymisestä ja lahjakkaista oppilaista. Hänen mukaansa opettajan täytyy myös vain tietää tekevänsä oikein ja luottaa siihen. Valmistumisensa jälkeen Maija on seurannut musiikkielämää ja käynyt yhä säännöllisesti laulutunneilla ylläpitääkseen ammattitaitoaan.

5.6 Teemu: ”Opettaja ei saa koskaan pysähtyä paikoilleen”

Teemu opettaa lyömäsoitinten soittoa ja on toiminut soitonopettajana neljä vuotta. Hänellä on musiikkipedagogin koulutus ammattikorkeakoulusta, jonne hän päätyi ystävänsä kannustamana toisen asteen tutkinnon suoritettuaan. Soittotuntien pitämisen lisäksi Teemu ohjaa myös erilaisia yhtyeitä. Hänen mielestään opettajan on jatkuvasti pysyttävä liikkeessä eli pidettävä huolta myös omasta muusikkoudestaan. Teemu kertoo harjoittelevansa noin 12 tuntia viikossa ja esiintyvänsä säännöllisesti, ja hän on myös soittanut orkestereissa.

Teemulla on hieman yli 30 oppilasta, ja hänellä on avoin ja ymmärtäväinen suhde oppilaisiin ja heidän vanhempiinsa. Hän pyrkii innostamaan oppilaitaan monella tavalla: hän esimerkiksi ottaa selvää heidän kiinnostuksen kohteistaan, suunnittelee ohjelmistoa osittain yhdessä heidän kanssaan ja ohjaa heitä tutkailemaan sekä musiikkia että omaa itseään eri näkökulmista. Teemu kertoo opettamismotivaationsa kasvavan erityisesti silloin, kun oppilaat oppivat uusia asioita tai löytävät musiikista ja soittamisesta uusia puolia.

Teemun mukaan soitonopettajan työ kuormittaa fyysisesti etenkin silmiä, korvia ja selkää, ja työstä aiheutuvan henkisen kuormituksen Teemu toteaa olevan yhteydessä myös opettajan omiin kotioloihin ja perhe-elämään. Hänen suhteensa opettamiseen on muuttunut neljän vuoden kuluessa. Hän on esimerkiksi ymmärtänyt, että lasten ja nuorten elämään kuuluu muutakin kuin soittotunnit, aina harjoittelu ei vain maistu ja että joskus soittotunneilla käydään vanhempien mieliksi. Soitonopettajan työhön Teemua motivoivat esimerkiksi työpaikan

mukava työyhteisö, hyvät ja toimivat tilat, oppilailta ja kollegoilta saatu palaute sekä itsensä kokeminen arvostetuksi omassa työssään.

5.7 Antti: ”Työ kuormittaa sopivasti”

Antti on musiikin maisteri, joka on opettanut harmonikansoittoa lähes 30 vuotta. Hän päätyi kouluttautumaan pedagogiksi, koska musiikkialalla ei hänen mukaansa elä vain esiintymällä. Opintojensa aikana Antti suoritti useita pedagogiikkaan liittyviä kursseja, joilla opiskeltiin esimerkiksi soitonopetuksen eri metodeja. Musiikin maisteriksi valmistuttuaan Antti on kouluttautunut myös toiseen ammattiin. Nykyään hän harjoittelee muutamia tunteja viikossa ja esiintyy säännöllisesti. Soittaminen motivoi, sillä Antti on omien sanojensa mukaan soittanut ja laulanut aina.

Antin työviikkoon kuuluu 27 opetustuntia, ja yksilöopetuksen lisäksi Antti esimerkiksi ohjaa kamarimusiikkia, tekee oppimateriaalia ja sovittaa kamarimusiikkikappaleita. Hän kokee tekemänsä työn olevan merkittävää ja on tyytyväinen siihen, että suuri osa hänen oppilaistaan jatkaa soittoharrastustaan pitkään ja on edennyt jopa ammattiopintoihin. Työmotivaatiota Antti saa hyvin tehdystä työstä, ja hän on kasvanut soitonopettajuutensa myötä sekä opettajana että ihmisenä. Uusiin oppilaisiin tutustuminen ja heidän kanssaan toimiminen useiden vuosien ajan opettaa hänen mukaansa aina jotakin uutta.

Musiikkiopistonsa tämänhetkisiä työtiloja Antti kuvailee huonoiksi. Hän ilmaisee myös olevansa tyytymätön alan palkkaukseen. Antti on kuitenkin saanut työstään hyvää palautetta oppilailtaan, heidän vanhemmiltaan, kollegoiltaan ja musiikkiopiston johtajalta, mikä on antanut hänelle lisää motivaatiota työhön. Antti kokee saavansa arvostusta soitonopettajana ja olevansa tärkeä osa motivoivaksi kiittelemäänsä työyhteisöä.

5.8 Merja: ”Annan energiaa oppilaille ja saan sitä melkein aina takaisin”

Merja on toiminut pianonsoitonopettajana yli 30 vuotta, ja hänellä on ammattiinsa ylempi korkeakoulututkinto. Hän osallistuu säännöllisesti pianoseminaareihin ja

käy kursseilla, joita järjestävät esimerkiksi eri opettajat ja hänen musiikkiopistonsa. Motivaatiota soittamiseen Merja saa siitä, että hän rakastaa musiikkia, ja hän kertoo esiintyvänsä kamarimusiikkikokoonpanossa opettajien konserteissa. Laulajien säestäjänä toimiessaan Merja harjoitteli päivittäin, mutta tällä hetkellä hän kertoo harjoittelevansa joka toinen päivä. Työllä on Merjalle hyvin suuri merkitys, sillä hän kertoo sen olevan hänen elämänsä tärkein asia.

Merja kuvailee opettajan ammattia monimutkaiseksi ja vaativaksi ja toteaa, että opettaja joutuu usein tekemään monia työhön liittyviä asioita palkatta omalla vapaa-ajallaan. Soitonopettamisen hän kertoo muuttuneen vuosien kuluessa siten, että jokainen sukupolvi tuo mukanaan uusia haasteita. Merjaa motivoi opetustyöhön vuorovaikutus hänen itsensä ja oppilaiden välillä: molemmat antavat toisilleen energiaa. Hänen mukaansa soitonopettajan on rakastettava työtään, jotta sitä jaksaa tehdä. Lisäksi Merja toteaa, että oppilaitakin täytyy osata rakastaa ihmisinä. Hän pyrkii olemaan läheinen oppilaidensa ja heidän vanhempiensa kanssa ja kuvailee suhdettaan heihin hyväksi.

Merja on saanut kiitosta työstään oppilailta, heidän vanhemmiltaan ja musiikkiopiston väeltä. Hän tuntee olevansa arvostettu työssään ja kuvailee työympäristönsä ja työyhteisönsä olevan todella innostavia. Oppilaat taas motivoituvat Merjan mukaan esimerkiksi saadessaan soittaa heille sopivaa ohjelmistoa tai kamarimusiikkia. Merja toteaa, että aina oppilaat eivät harjoittele kotona, mutta toisaalta soittotunnilla he ovat innoissaan ja tekevät paljon. Hän on sitä mieltä, että oppilaan soittoharrastus jatkuu todennäköisesti pitkään silloin, kun oppilas asuu vielä kotipaikkakunnallaan, oppilaan ja opettajan välinen suhde on kunnossa ja soittotunneilla on ilo käydä. Merja pyrkiikin opettajan työssään ymmärtämään nuoria ja heidän ajatuksiaan – hän toteaa, että myös opettaja oppii läpi elämänsä, ja tälle oppimiselle on osattava olla avoin.

5.9 Mikko: ”Keikkojen tekeminen on pelkkää hupia opetusten jälkeen”

Mikko opettaa sähkökitaran soittoa ja on toiminut opettajana yli kymmenen vuotta. Yksilöopetuksen lisäksi hän opettaa yhtyeitä ja esiintyy säännöllisesti freelance-muusikkona. Mikolla on muusikon perustutkinto konservatoriosta ja

musiikkipedagogin tutkinto ammattikorkeakoulusta, ja hän päätyi opiskelemaan musiikkialaa omasta halustaan. Pedagogiksi hän kouluttautui siksi, että se oli hänen mielestään järkevin polku työnsaannin kannalta. Mikko arvioi harjoittelevansa kymmenisen tuntia viikossa. Motivaatiota soittamiseen hän saa taidokkaista soittokumppaneistaan sekä kehittämällä itseään jatkuvasti.

Motivoidakseen oppilaitaan harjoittelemaan Mikko opettaa heitä esimerkiksi soittamaan mielimusiikkiaan. Jotta oppilaat myös säilyttäisivät soittoharrastuksensa mahdollisimman pitkään, Mikko kannustaa heitä ja pyrkii antamaan heille sopivia ja kiinnostavia tehtäviä. Hänen mielestään soitonopettajaa kuormittavat erityisesti sellaiset oppilaat, joita soiton harrastaminen ei juuri kiinnosta. Palkka ja innokkaat oppilaat taas antavat Mikolle motivaatiota opettamiseen, samoin kuin pääosin positiivinen palaute, jota hän on työstään saanut. Mikko on tyytyväinen työympäristöönsä ja työyhteisöönsä ja tuntee olevansa arvostettu työntekijä työpaikallaan.”Jos on kerran töitä vuodesta toiseen, niin silloin on tehnyt asioita riittävän oikein.”

5.10 Seija: ”Orkesteri- ja opetustyön yhdistäminen on toisinaan raskasta”

Seija opettaa oboensoittoa, ja hän on toiminut soitonopettajana lähes kymmenen vuotta. Hän on koulutukseltaan musiikkipedagogi ja musiikin maisteri, ja hän päätyi musiikkialan koulutukseen, sillä hän oli aina halunnut orkesterimuusikoksi. Hän suoritti kuitenkin myös pedagogiopinnot, sillä se oli hänen mukaansa järkevää hänen silloisessa koulussaan. Soittaminen on Seijalle intohimo, ja opetustyönsä lisäksi hän esiintyy orkestereissa freelance-muusikkona. Hän kertoo pitävänsä orkesterisoittoa päätyönään, ja siksi hän onkin vähentänyt opetustuntejaan. Seija harjoittelee yleensä 2–3 tuntia päivässä, mutta pitää myös jonkin verran välipäiviä harjoittelusta. Toisinaan Seija kokee etenkin työläiden orkesteriviikkojen ja hankalien opetuspäivien kuormittavan itseään paljon, mutta useimmiten hän on tyytyväinen siihen, että hänellä on mahdollisuus ja etuoikeus toimia orkesterimuusikkona.

Seija kertoo opetustyön olevan itselleen psyykkisesti kuormittavaa sikäli, että hän kokee ottavansa oppilaistaan jopa liikaa vastuuta. Hänellä on erittäin hyvät suhteet

oppilaisiinsa ja heidän vanhempoihinsa, mutta hän pohtii, että helpottaakseen vastuun jakamista hän voisi olla aktiivisemmin yhteydessä oppilaiden vanhempiin. Vaikka opetustyö ei aina innosta, niin Seija toteaa opettamisessakin olevan omat hyvät puolensa. Hän on saanut työstään palautetta oppilailtaan, heidän vanhemmiltaan ja kollegoiltaan, ja palautteen saamisen hän kertoo lisäävän työmotivaatiota ja tekevän työstä merkityksellisempää.

Motivaatiota opettamiseen Seija saa palkkapäivästä, mukavista oppilaista ja onnistumisen hetkistä. Seijan mukaan hänen työpaikkansa opetusluokat eivät ole kovinkaan inspiroivia, mutta toisaalta musiikkiopiston hyvä sijainti tekee työmatkoista ja samalla myös opetuspäivistä mukavampia. Seija kokee musiikkiopistonsa päätoimisilla soitonopettajilla olevan enemmän ammattitaitoa opetustyössä kuin hänellä, sillä hänellä on niin paljon vähemmän opetusta. Siitä huolimatta hän tuntee mukaviksi kuvailemiensa kollegoiden arvostavan yhtä lailla hänenkin tekemäänsä työtä soitonopettajana.

Oboensoittoon kuuluu oleellisena osana suukappaleiden valmistus käsin, minkä Seija toteaa olevan turhauttavaa opetustilanteessa ja vievän aikaa itse soittamiselta. Seija käyttää opettaessaan aina korvatulppia, sillä melu rasittaa kuuloa ja myös väsyttää. Rauhallisemmilla ”röörätunneilla” hän vastaavasti kokee väsyvänsä vähemmän. Seija kokee oppilaiden motivoinnin olevan opetustyön hankalin puoli: ilman säännöllistä harjoittelua oboensoitto ei onnistu, jolloin soittotunneillakin on hänen mukaansa vaikea tehdä oikeastaan mitään. Seija tekeekin parhaansa saadakseen oppilaat ymmärtämään, että säännöllinen soittokunnan ylläpitäminen tekee musiikin harrastamisesta paljon mielekkäämpää.

5.11 Maria: ”Jatkuva itsensä kouluttaminen pitää ajan tasalla ja vireessä”

Maria on opettanut sellonsoittoa noin 35 vuotta. Hänellä on musiikkipedagogin ylempi ammattikorkeakoulututkinto, ja hän tiesi jo 16-vuotiaana haluavansa opettajaksi. Marialla on 20 oppilasta, ja yksilöopetuksen lisäksi Maria ohjaa eritasoisia selloryhmiä. Työ on Marialle hyvin tärkeä osa elämää, vaikka hän kokeekin soitonopettajan työn olevan rasittavaa sekä fyysisesti että psyykkisesti. Ryhmien ohjaajana hän tekee paljon ylimääräistä työtä: esimerkiksi aikataulujen

tiedottamisessa on oltava tarkkana. Marialla on hyvät välit oppilaisiin ja heidän vanhempiinsa, ja tietyin väliajoin hän järjestää lyhyitä keskustelutuokioita kunkin oppilaan vanhemmille erikseen. Hän kertoo, että työtilat hänen musiikkiopistossaan ovat kunnossa, vaikka konserttisali saisikin hänen mukaansa olla isompi. Maria kokee, että häntä arvostetaan työssään, ja muilta saamansa palautteen hän kertoo tuovan intoa vaativaan työhön ja opiskeluun.

Motivaatiota soittamiseen Maria saa oppilaiden ohjelmiston harjoittelusta, sillä hänen mielestään on tärkeää osata soittaa oppilaille hyvin malliksi. Opetustyönsä ohella Maria harjoittelee noin puoli tuntia päivässä, mutta konserttien lähestyessä hän harjoittelee enemmän. Hän esiintyy yhdessä oppilaidensa kanssa ja soittaa toisinaan myös orkesterissa. Opettamismotivaatiota Maria kertoo saavansa lahjakkaista ja mukavista oppilaistaan ja ammattitaitonsa ylläpitämisestä. Hän onkin suorittanut sekä syventäviä sello-opintoja että liudan pedagogisia ja muita kursseja, joilla on käsitelty esimerkiksi rytmiikkaa, musiikkipedagogiikan eri metodeja, kamarimusiikin ohjaamista ja nuotinkirjoitusta.

Marian mukaan oppilaita motivoivat soittamaan tavoitteiden lisäksi esimerkiksi esiintymiset, matkat ja tasosuoritukset. Maria puhuu myös yhdessä soittamisen ja yhteenkuuluvuuden tärkeydestä. Hänen kiinnostuksensa opettamiseen ei ole muuttunut vuosikymmenien kuluessa, ja hän hakeekin soitonopettamiseen uusia näkökulmia hyödyntämällä esimerkiksi kehorytmejä, laulua ja improvisaatiota sekä suhtautumalla selloon toisinaan myös rytmisoittimena. Maria kuvailee musiikin opettamisen olevan kokonaisvaltaista ja koskettavan koko kehoa, eikä liikkuminen soittotunneilla ole hänen mukaansa pahitteeksi opettajallekaan. Soitonopettamisen fyysisestä rasittavuudesta johtuen Marialla on ollut erilaisia käsi- ja selkävaivoja, mutta tästä huolimatta hän toteaa viihtyvänsä ammatissaan todella hyvin.

5.12 Vastausten yhteenveto

Opettajien lähettämissä vastauksissa oli luonnollisesti eroavaisuuksia esimerkiksi pääinstrumentista tai työvuosien määrästä riippuen, mutta löysin vastauksista kuitenkin paljon samankaltaisuuksia ja yhteisiä tekijöitä. Tutkimukseni mukaan

musiikkiopiston soiton- ja laulunopettajien työmotivaatiota näyttäisivät lisäävän seuraavat seikat: positiivinen palaute, kollegoilta saatu arvostus, työpaikan hyvä yhteishenki, miellyttävä työympäristö ja opetustilat, itsensä kehittäminen niin muusikkona kuin pedagogina, palkka sekä oppilaisiin liittyvät asiat, kuten oppilasmäärä ja oppilaiden innokkuus. Kaikki opettajat olivat vastauksissaan yksimielisiä siitä, että työstä saatu palaute ja itsensä kokeminen arvostetuksi työntekijäksi paransivat heidän työmotivaatiotaan – yksi opettajista kertoi myös, että ne saivat hänen tekemänsä työn tuntumaan tärkeältä ja merkitykselliseltä. Valtaosa soiton- ja laulunopettajista totesi, että he viihtyvät työyhteisössään ja että musiikkiopiston tilat ovat toimivia ja tarkoituksenmukaisia.

Lähes jokainen opettaja kertoi vastauksessaan, että mukavat ja lahjakkaat oppilaat ovat tärkeä osa opetustyössä jaksamista. Oppilaiden edistyessä ja oppiessa uusia asioita opettajatkin innostuvat työstään enemmän, ja oppilaisiin sekä lasten ja nuorten maailmaan tutustuminen vaikutti tekevän soiton- ja laulunopettajan työstä mielenkiintoisempaa. Useat opettajat mainitsivat, että myös oman soitto- tai laulutaidon ylläpitäminen antaa motivaatiota opetustyöhön – monet olivatkin hankkineet valmistumisensa jälkeen lisäkoulutusta tai käyneet erilaisilla kursseilla kehittääkseen sekä musiikillisia että pedagogisia taitojaan. Lisäksi yksittäisistä vastauksista ilmeni, että opettajia motivoivat työhönsä myös palkkapäivä, keskustelu kollegoiden kanssa, usko omaan tekemiseen ja omiin taitoihin, hyvin tehty työ sekä työssä koetut onnistumisen hetket.

Maslow'n tarvehierarkiaa tarkasteltaessa soiton- ja laulunopettajien työssä vaikuttaisivat täyttyvän monenlaiset tarpeet. Esimerkiksi palkka antaa opettajille taloudellista turvaa, ja oppilaisiin tutustuminen ja työyhteisöön kuuluminen pitävät huolen sosiaalisten tarpeiden täyttymisestä. Työstä saatu arvostus ja positiivinen palaute taas näyttivät lisäävän opettajien luottamusta omiin kykyihinsä. Tutkimukseeni osallistuneet soiton- ja laulunopettajat pitivät omasta muusikkoudestaan huolehtimista hyvin tärkeänä opetustyön kannalta, ja luovan alan ammattilaisten keskuudessa itsensä toteuttamisen tarve onkin varmasti yksi suurimmista työmotivaation lähteistä.

Tutkimukseni osoitti, että soiton- ja laulunopettajien työssä tyytymättömyyttä aiheuttavia tai opettajaa kuormittavia tekijöitä ovat esimerkiksi työstä aiheutuva psyykkinen ja fyysinen rasitus, alan matalapalkkaisuus, työtilojen huono kunto sekä sellaiset oppilaat, joita soitto- tai laulutunneilla käyminen ei innosta. Useissa vastauksissa tuli vahvasti esille opetustyön psyykkinen kuormittavuus, jonka opettajat kertoivat johtuvan oppilaiden motivaation puutteesta, mielenterveydellisistä ongelmista ja oppimis- ja keskittymisvaikeuksista. Vastaajista yli puolet olikin sitä mieltä, että turhauttavinta soiton- ja laulunopettajan työssä ovat oppilaat, joita musiikkiharrastus tai harjoittelu ei kiinnosta. Henkistä kuormitusta opettajille aiheuttivat myös työlle asetetut tulostavoitteet, työn yksinäisyys ja liian suuren vastuun ottaminen oppilaista. Epämiellyttävien työtilojen ja huonon työilmapiirin koettiin vaikuttavan työmotivaatioon kielteisesti, mutta valtaosa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että heidän musiikkiopistonsa työyhteisö ja opetustilat auttoivat lisäämään työmotivaatiota. Työstä aiheutuvaa henkistä kuormitusta opettajat kertoivat helpottavansa esimerkiksi liikunnan ja vastuun jakamisen avulla.

Muutama soitonopettaja mainitsi, että fyysinen rasitus opetustyössä kohdistuu etenkin silmiin, korviin, käsiin ja selkään. Yksi opettajista kertoi käyttävänsä opettaessaan aina korvatulppia, sillä hänen mukaansa opetustuntien melu rasittaa korvia ja aiheuttaa väsymystä. Kaksi kyselyyn vastannutta oboeopettajaa oli yhtä mieltä siitä, että soittimen luonteeseen kuuluva suukappaleiden valmistus vie opetuksessa turhan paljon aikaa. He totesivat vastauksissaan myös sen, että oppilaita on kannustettava harjoittelemaan säännöllisesti, sillä muuten oboen soittamisesta ei heidän mukaansa tule mitään. Muutkin opettajat kokivat hankalaksi juuri oppilaiden motivoinnin: moni kertoi turhautuvansa, jos oppilaat eivät harjoitelleet läksyjään. Opettajien työmotivaatioon näyttikin vaikuttavan hyvin paljon se, kuinka innostuneita oppilaat musiikkiharrastuksestaan olivat. Vastauksista ilmeni myös soiton- ja laulunopettajien kokemus siitä, että työn ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan on musiikkialalla ajoittain vaikeaa – opettajien mukaan tämä johtuu esimerkiksi ammatin vaativuudesta ja ylimääräisestä työstä, jota opettajat joutuvat usein omallakin ajallaan tekemään.

Tutkimukseeni osallistuneet soiton- ja laulunopettajat näyttivät pitävän huolta omasta muusikkoudestaan esimerkiksi harjoittelemalla, esiintymällä, seuraamalla musiikki- ja kulttuurielämää sekä hankkimalla itselleen lisäkoulutusta niin musiikin kuin pedagogiikankin alueelta. Kyselyyn vastanneista sivutoimisina työskentelevistä opettajista neljä toimii opetustyönsä lisäksi joko freelancemuusikkona tai vakituisena orkesterimuusikkona ja yksi työskentelee osan ajastaan toisen alan ammatissa. Nämä sekä sivutoimisina opettajina että muusikkoina työskentelevät henkilöt vaikuttivat tutkimukseni mukaan harjoittelevan enemmän kuin ne opettajat, joilla on päätoiminen työ tai jotka esiintyvät harvemmin. Opetustyönsä ohella myös aktiivisesti muusikkoina toimivat opettajat kertoivat harjoittelevansa vähintään kaksi tuntia päivässä. Muiden opettajien harjoittelumäärät taas eivät normaalisti olleet kovin suuria, mutta esiintymisten lähestyessä hekin kertoivat lisäävän harjoitteluaan.

Eräs opettajista kertoi, että opettajan huolehtiessa omasta soitto- tai laulukunnostaan myös oppilaat motivoituvat harjoittelemaan. Suuri osa opettajista oli sitä mieltä, että opetustyössä on hyvin tärkeää syventää omaa osaamistaan esimerkiksi hankkimalla lisäkoulutusta tai käymällä erilaisilla kursseilla, jotta oma ammattitaito säilyisi mahdollisimman hyvänä. Useat opettajat kuvailivat vastauksissaan, kuinka opettajan työ on vuorovaikutusta ja uusien asioiden oppimista ja löytämistä. Motivaation ja kiinnostuksen säilymiseen opetustyötä kohtaan näyttäisikin vaikuttavan esimerkiksi se, onko opettaja valmis oppimaan lisää ja kuinka tärkeänä tämä näkee oman muusikkoutensa ja opettajuutensa jatkuvan kehittämisen opetustyössä jaksamisen kannalta.

Vastauksissa oli hieman vaihtelua siinä, koettiinko kiinnostuksen säilyvän opetustyötä kohtaan samanlaisena vuodesta toiseen. Osa vähemmän aikaa opettajana toimineista totesi, että heidän suhteensa opettamiseen oli muuttunut jo muutaman ensimmäisen työvuoden aikana. Osa heistä myös jaksoi opettaa paremmin työskennellessään samalla esimerkiksi orkesterimuusikkona tai kokonaan muulla alalla. Sen sijaan osa vuosikymmeniä opetustyötä tehneistä kertoi keskittyvänsä opettamiseen nykyään entistä enemmän ja kehittävänsä itseään ja omaa opetustyyliään jatkuvasti.

Suuri osa opettajista toi työvuosien määrästä riippumatta vastauksessaan esille sen, että musiikki- ja opetusalan palkkataso on liian matala suhteessa siihen, miten paljon ylimääräistä työtä opettajat joutuvat omalla ajallaan tekemään. Pettymys palkan määrään näytti olevan yleistä etenkin päätoimisina työskentelevien soiton- ja laulunopettajien keskuudessa. Tyytymättömyyttä tutkimukseni mukaan aiheuttivat myös musiikkialan yleinen arvostus sekä työllistymisen vaikeus. Eräs opettajista totesi kuitenkin vastauksessaan varsin osuvasti, että töitä kyllä riittää, kunhan jaksaa vuodesta toiseen panostaa työhönsä tarpeeksi. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että soiton- tai laulunopettajan työtä on rakastettava, jotta sitä jaksaa tehdä vuodesta toiseen.

Työmotivaatiokyselyn lopuksi annoin vastaajille mahdollisuuden kommentoida kyselyäni ja kertoa siitä syntyneistä ajatuksista tai tuntemuksista. Muutama vastaaja intoutuikin vielä kirjoittamaan mieltään askarruttavista opetustöistä ja musiikkiopistomaailmaa koskettavista asioista. Eräs opettaja koki työmotivaation olevan päivittäisiä ja hetkittäisiä tapahtumia, eikä työhön saisi hänen mukaansa kuulua liikaa kielteisiä asioita. Lisäksi hän kuvaili soitonopettajan työn ja yksilöopetuksen olevan lähes yleistä kouluopettajan työhön ja suuriin ryhmäkokoihin verrattuna. Toinen opettaja taas kertoi, ettei enää nykyisin mielellään suosittele musiikkialaa opiskelijoille esimerkiksi alan huonon palkkauksen ja työllistymisen vaikeuden vuoksi. Kolmas opettaja oli sitä mieltä, että musiikkioppilaitosten tulisi pyrkiä vastaamaan paremmin nyky-yhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin. Samalla hän kertoi kyselyn saaneen hänet pohtimaan omaa opettajuuttaan ja muusikkouttaan, minkä hän totesi kuuluvan tärkeänä osana myös musiikkialan koulutukseen.

6 POHDINTA

Opettajien vastauksia tarkastellessani havaitsin opetustyöhön liittyviä seikkoja, joihin olen törmännyt muutamien soitonopettajan sijaisuuksieni myötä jo opiskeluvaiheessa: harvoin työpäivien aikana ehtii esimerkiksi tavata muita opettajia, sillä taukoja pidetään melko vähän. Tutkimukseni avulla sain kuitenkin selville useita soiton- ja laulunopettajan työhön motivoivia seikkoja ja myös itselleni uusia asioita musiikkiopistossa opettamisesta. Moni opettajista esimerkiksi mainitsi työhön kuuluvan paljon suunnittelua ja ylimääräisiä tehtäviä. Olin hieman yllättynyt siitä, kuinka suuri osa opettajista kertoi oppilaidensa haluttomuuden laskevan heidän opettamismotivaatiotaan ja turhauttavan opetustyössä niinkin paljon. Toisaalta lähes kaikki opettajat kertoivat samalla, että kun suhteet oppilaisiin ovat kunnossa ja he ovat innokkaita oppimaan uutta, myös motivaatio opettamiseen kasvaa selvästi. Ymmärsinkin, että oppilaiden aktiivisuus ja innostus vaikuttavat erittäin paljon siihen, miten hyvin soiton- tai laulunopettaja jaksaa työssään.

Sain vastauksia jokaisesta viidestä musiikkiopistosta, joihin kyselyni lähetin. Tarkkaa määrää viestini saaneista opettajista minulla ei ole, mutta kaikkien viiden kyselyyni osallistuneen musiikkiopiston verkkosivuilla on listattu kunkin oppilaitoksen opettajat, ja omien laskujeni mukaan kyselyni vastaanottaneita opettajia oli yhteensä noin 230. En osannut tutkimusprosessin alkaessa arvioida, kuinka moni opettaja tutkimukseeni osallistuisi, mutta olin kuitenkin odottanut saavani useampia vastauksia. Vastauksia tuli 11, ja vastausprosentti oli hyvin pieni eli alle viisi prosenttia. Olin kuitenkin tyytyväinen siihen, että jokaisessa musiikkiopistossa innostuttiin vastaamaan kyselyyn. Kattavan kokonaiskuvan saadakseni minun olisi pitänyt laajentaa tutkimustani koskemaan useampia musiikkiopistoja esimerkiksi maakunnittain. Alkuperäisenä tarkoitukseni ei kuitenkaan ollut tehdä määrällistä tutkimusta vaan antaa opettajien vastata kysymyksiin omin sanoin, ja tämän kriteerin osalta tutkimukseni täytti tehtävänsä.

Huomasin kyselyni kysymyksissä kohtia, joissa minun olisi kenties pitänyt tarkemmin määritellä, mitä halusin tietää. Aineistoa lukiessani en nimittäin aina ollut täysin varma siitä, oliko vastaaja ymmärtänyt, mitä kullakin kysymyksellä

tarkoitin: vastauksissa oli pientä hajontaa esimerkiksi siinä, mitä opettajat pitivät pää- ja sivutoimisena työskentelynä opetuspaikkakuntia nimitessään. En myöskään muistanut pyytää vastaajia tarkentamaan, työskentelevätkö he päätoimisesti jollakin toisella ammattialalla tai esimerkiksi orkesterissa. Osassa vastauksista taas ilmeni, että jotkut kysymykset koettiin liian laajoina. Kysymyksiä olisikin voinut tarkentaa, ja kyselyä olisi myös ollut hyvä hieman tiivistää.

Vastaisuuden varalle opin, että kyselyä tehdessä kaikki kysymykset tulisi muotoilla selkeiksi, jotta kaikki varmasti ymmärtävät ne samalla tavalla. Jälkikäteen ajateltuna olisin myös voinut rajata tutkimukseni kohderyhmän selkeämmin eli osoittaa kyselyni esimerkiksi ainoastaan päätoimisille soitonopettajille, jotta tuloksia olisi ollut helpompi vertailla keskenään. En kuitenkaan usko pienten epätarkkuuksien kysymyksissä tai vastauksissa vaikuttaneen tutkimukseni tuloksiin merkittävästi. Tekemästäni tutkimuksesta ilmeni myös todenmukaisemmin musiikkialalla työllistyminen: toimeentulon kannalta esimerkiksi freelance-muusikon ura ei välttämättä aina riitä. Osa vastaajista totesi, että sekä esiintymistä että opettamista tarvitaan, jotta musiikkialalla olisi mahdollista hankkia elantonsa. Monet kyselyyni vastanneet opettajat kertoivat saavansa esiintymisestä myös voimaa ja energiaa opettamiseen.

Soiton- ja laulunopettajan työ on vaativaa ja edellyttää opettajalta pääinstrumentin hallinnan lisäksi niin fyysistä kestävyyttä kuin psykologisia taitojakin. Tutkimukseeni osallistunut opettajajoukko vaikutti hyvin motivoituneelta opetustyöhönsä ja innokkaalta kehittymään työssään vielä vuosikymmeniä opettajana toimimisen jälkeen. Mieleeni heräsikin kysymys, onko musiikkiopistoissa todella niin hyvä tilanne kuin tutkimuksestani selviää. Vastausten lukeminen sai minut pohtimaan, miten olisin voinut tavoittaa vastaajia monipuolisemmin. Tutkimustulokset olisivat varmasti saaneet syvempiä sävyjä, jos tutkimukseen olisi osallistunut myös sellaisia opettajia, jotka ovat hyvin kuormittuneita opetustyössään tai mahdollisesti jopa vaihtaneet alaa.

Musiikkiopistoissa tulisi mielestäni paremmin keskittyä vahvistamaan soiton- ja laulunopettajien työhön motivoivia seikkoja. Tutkimukseeni osallistuneista

opettajista suurin osa mainitsi työyhteisön olevan tärkeä voimavara opetustyössä jaksamisen kannalta – opettajien välistä yhteistyötä tulisi siis mielestäni lisätä. Kun oppilaidenkin innokkuudella näytti olevan niin suuri merkitys opettajan motivaatioon, voitaisiin oppilaille kenties järjestää enemmän mahdollisuuksia musisoida yhdessä ja tavata muita musiikkiopiston lapsia ja nuoria. Omien musiikkiopistoaikojeni iloisimmat muistot liittyvät juuri yhdessä tekemiseen. Parhaiten mieleen ovat jääneet musiikkileirien iloinen tunnelma, mukavat yhteissoittotuokiot, kansanmusiikkiyhtyeissä soittaminen ja musiikkiopiston värikkäät musikaaliproduktiot.

Haaveenani on saada valmistumiseni jälkeen töitä soitonopettajana. Lähdin tutkimaan soiton- ja laulunopettajien työmotivaatiota osittain siksi, että tavoitteenani on olla hyvä ja motivoitunut opettaja tuleville oppilailleni. Tekemäni tutkimus antoi minulle tietoa tulevasta työkentästä, ja opettajien tarinoiden perusteella yritin kuvitella itseni soitonopettajaksi musiikkiopistoon. Viimeistään nyt opin, että soiton- ja laulunopetus on työtä siinä missä mikä tahansa muukin. Tulevana soitonopettajana minun on oltava valmis kehittymään jatkuvasti ja uskallettava luottaa siihen, että juuri minun taitoni ovat arvokkaita. Tutkimukseeni osallistuneiden soiton- ja laulunopettajien innoittamana uskon, että myös minä tulen pärjäämään musiikkialalla ja opetustyössä – on vain tehtävä kaikkensa, jotta unelmista tulisi totta.

LÄHTEET

Boeree, G. 2006. Abraham Maslow [viitattu 22.10.2013]. Personality Theories. Saatavissa: <http://webpace.ship.edu/cgboer/maslow.html>

Cherry, K. 2013a. Biography of Abraham Maslow [viitattu 28.9.2013]. About.com: Psychology. Saatavissa: <http://psychology.about.com/od/profilesmz/p/abraham-maslow.htm>

Cherry, K. 2013b. Hierarchy of Needs – The Five Levels of Maslow's Hierarchy of Needs [viitattu 27.9.2013]. About.com: Psychology – Theories. Saatavissa: <http://psychology.about.com/od/theoriesofpersonality/a/hierarchyneeds.htm>

Cherry, K. 2013c. Maslow's Needs Hierarchy – What Is the Hierarchy of Needs? [viitattu 5.11.2013]. About.com: Psychology. Saatavissa: <http://psychology.about.com/od/theoriesofpersonality/ss/maslows-needs-hierarchy.htm>

Cherry, K. 2013d. Mihaly Csikszentmihalyi Biography [viitattu 27.9.2013]. About.com: Psychology. Saatavissa: <http://psychology.about.com/od/profilesal/p/mihaly-csikszentmihalyi-biography.htm>

Cherry, K. 2013e. What Is Flow? – Understanding the Psychology of Flow [viitattu 27.9.2013]. About.com: Psychology. Saatavissa: <http://psychology.about.com/od/PositivePsychology/a/flow.htm>

Csikszentmihályi, M. 1990. Flow – The Psychology of Optimal Experience. New York: Harper Perennial.

Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

Musiikinopetus Suomessa. 2013. Musiikkiopistot [viitattu 5.10.2013]. Saatavissa: http://www.musiikinopetus.fi/fi/linkit/musiikkiopistot_-_opistoluettelo

Rasila, M. & Pitkonen, M. 2010. Motivaatio, työn ilo ja into. Helsinki: Kyriiri Oy.

Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Edita.

Ruohotie, P., Leino, J. & Rauhala P. (toim.) 1993. Oppimis- ja opettamismotivaatio ammatillisissa opinnoissa. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos.

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry (SML). 2013a. Paikkoja avoinna [viitattu 17.2.2013]. Saatavissa:

http://www.musicedu.fi/fi/ajankohtaista/tyopaikat/paikkoja_avoinna/?page=1

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry (SML). 2013b. Tiesitkö että... [viitattu 13.10.2013]. Saatavissa:

http://www.musicedu.fi/fi/etusivu/usein_kysyttya/tiesitko_etta

Tikka, I. 2013. Pianistin matka kohti tasapainoa. Rondo Classic 2/2013, 26–30.

Unkari-Virtanen, L. & Kaikkonen, M. 2007. Läsnaolon, huomion ja kunnioituksen musiikkipedagogiikka. Musiikkikasvatus 2007 vol. 10 nr. 1–2, 23–33.

Yates, D. 29.6.2011. Researches look for ingredients of happiness around the world [viitattu 22.10.2013]. News Bureau – University of Illinois. Saatavissa:

http://news.illinois.edu/news/11/0629happiness_EdDiener.html

LIITTEET

LIITE 1. Tutkimuksessa käytetty kyselylomake

TYÖMOTIVAATIOKYSELY

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli ja ikä:
2. Pääinstrumentti:
3. Kuinka kauan olet ollut työskennellyt opettajana?
4. Mitä aineita opetat?
5. Työskenteletkö pää- vai sivutoimisesti?
6. Millä paikkakunnalla työskentelet päätoimisesti?
7. Jos sinulla on monta työpaikkaa, millä paikkakunnalla ne ovat?
8. Millainen koulutus sinulla on?
9. Miten päädyit musiikkialan koulutukseen?
10. Miten päädyit kouluttautumaan pedagogiksi?

TYÖMOTIVAATIO

11. Mistä saat motivaatiota soittamiseen vuosi toisensa jälkeen?
12. Kuinka paljon harjoittelet?
13. Esiinnytkö itse säännöllisesti, soitatko tai oletko soittanut orkesterissa tai kamarimusiikkikokoonpanoissa?
14. Kuvaile työtäsi (esim. oppilaiden määrä, suhteesi oppilaisiin ja heidän vanhempiinsa, orkesterin tai kamarimusiikkiryhmien ohjaaminen, työn fyysinen ja psyykkinen kuormittavuus, työn merkitys).
15. Mistä saat motivaatiota opettamiseen?
16. Miten motivoit oppilaitasi harjoittelemaan?
17. Miten motivoit oppilaitasi pitkäjänteisen soittoharrastuksen säilyttämiseen?
18. Onko suhteesi tai kiinnostuksesi opettamiseen muuttunut vuosien kuluessa? Jos on, niin miten?
19. Oletko joskus joutunut katumaan sitä, että olet valinnut musiikki- tai opetusalan?

ARVIOI YLEISTÄ TYÖTYYTYVÄISYYTTÄ TYÖPAIKALLASI

20. Ovatko työympäristö (esim. opetusluokat, konserttisali, opettajien tilat) ja työyhteisö motivoivia?
21. Tunnetko olevasi arvostettu työssäsi ja arvostettu työntekijä työpaikallasi?
22. Oletko saanut palautetta opettajuudestasi oppilailtasi, heidän vanhemmiltaan, työtovereiltasi, musiikkiopiston johtajalta tai joltakulta muulta?
Jos kyllä, niin onko saamasi palaute antanut sinulle lisää motivaatiota opetustöihin?
23. Mitä kursseja tai lisäkoulutuksia olet suorittanut valmistumisesi jälkeen?
24. Lopuksi voit vapaasti kirjoittaa omia kyselyyn liittyviä kommenttejasi, tuntemuksiasi tai ajatuksiasi.